

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVI.

Veljača 1940.

Broj 2.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb

POPRAVKE SKIJA

Obavlja
stručno u
vlastitoj
industriji

M. DRUCKER, ZAGREB - Ilica 39

Najveće poduzeće športske struke u državi.

Širite

„Hrvatski planinac“

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA — ZEITSCHRIFT DES
KROATISCHEN ALPENVEREINS — REVUE DU CLUB ALPIN CROATE —
JOURNAL OF THE CROATIAN ALPINE CLUB

IZDAVAČ I UPRAVA — HERAUSGEBER UND VERWALTUNG — EDITEUR ET
ADMINISTRATION — PUBLISHER AND ADMINISTRATION: HRVATSKO PLA-
NINARSKO DRUŠTVO, ZAGREB, VARŠAVSKA 2a, TEL. 65-01

UREDNIK — SCHRIFTLEITER — REDACTEUR — EDITOR: IVAN RENGJEO,
ZAGREB, KRIZANIĆEVA UL. 4a.

God. XXXVI.

Veljača 1940.

Br. 2.

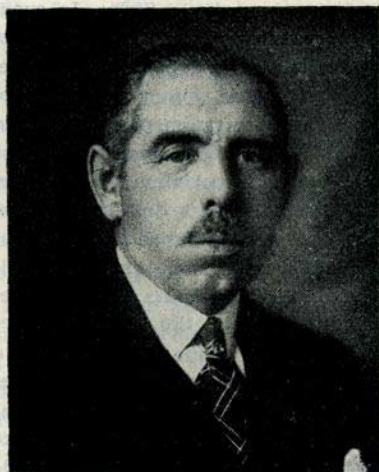
DRUŠTVENE VIJESTI

U SPOMEN VIKTORU BOROVEČKOM

Upravo na dan zimskog solsticija 21. prosinca 1939., kada se ponovno rađa mlado sunce, koje će nam za koji mjesec zagrijati zamrzone dolove, ispustio je svoju plemenitu dušu vrli hrvatski planinar Viktor Borovečki. I upravo na taj dan, uoči velikog kršćanskog blagdana, rođenja betlehemskog djeteta, obličenja sve one prirode, koju je Viktor Borovečki toliko volio, odlazi od nas naš dobri i nezaboravni Viktor.

Rođen u Krapini 12. travnja 1883., stekao je u roditeljskoj kući od oca Nikole, gradskog kapetana, svu onu ljubav prema svojoj uzoj rodnoj grudi Hrvatskom Zagorju. Već ga snalazi prva tragedija u najranijoj mladosti. Nakon osnovne škole, koju je polazio u Krapini, odlazi u gimnaziju u Varaždin i tu u II. razredu gimnazije izgubi svog dobrog oca, koji mu je usadio svu onu inteligenciju u njegovu još djetinjsku dušu, kojom se Viktor odlikovao kasnije kao zreo čovjek. Poslije smrti oca majka se preseli u Karlovac, gdje joj je bilo lakše školovati svoja dva sina, jer joj je u tome pomagao ujak Viktorov Ivo pl. Martinić, općinski bilježnik u Rečici pokraj Karlovca. Sve školske praznike Viktor je provodio kod svojeg ujaka u Rečici, pa je često znao

govoriti, da je ovdje u ovome lijepom selu Gornjega Pokuplja proveo najljepše dane svojega života.

Pok. Viktor Borovečki

U napornu željezničarsku službu stupio je kao mladi činovnik 18. listopada 1902. Službovao je redom u Zagrebu, Jaski, Karlovcu, Petrinji, Lokvama, Dugoj Resi, ponovno u Zagrebu kod željezničke direkcije, Bjelovaru, Moravicama i konačno u Sisku, gdje je proveo cijelih 12 godina službe.

Na visokom položaju šefa stanice u Sisku bio je dobar drug svojim službenicima. Svi su cijenili njegovu plemenitu dušu i dobrotu rijetka čovjeka. Danas, kada su rijetki dobri ljudi, visokih kvaliteta čovječnosti i istinske ljubavi prema bližnjem, rastanak sviju suradnika u teškom zvanju željezničarske službe s dobrim Viktorom bio je vrlo težak. To su govorile one vlažne oči i oni duboki jecaji prijatelja na pogrebu.

Hrvatski Zagorci u Sisku drugi su osjetili ovaj teški gubitak. Viktor Borovečki, kao dobar sin ovog najeiromašnijeg hrvatskog kraja, sakupio je svoje Zagorce ovdje u Sisku i svojim humanim akcijama otro je mnogu sirotinjsku suzu svoga napaćenog naroda. Kao predsjednik Hrvatskih Zagoraca bio je duboko ožaljen.

Ipak, čini nam se, da će nad gubitkom Viktora Borovečkoga najjače zaplakati cjelokupno hrvatsko planinarstvo, čiji je bio začasni član od godine 1926. Njegov najintenzivniji planinarski rad pada upravo u vrijeme boravka u Sisku. Iz svoga rodno Hrvatskog Zagorja, ponijevši sa sobom iz djetinjstva duboku ljubav prema prirodi, kao da je pokojni Viktor ovdje u našim prostranim posavskim ravninama našao široke horizonte, koji su potpuno odgovarali porivima njegove plemenite duše, koja je uvijek tražila prostrane vidike. Radi tih vidika planinar ne žali fizičkih napora, da uzmogne u visokim sferama iznad dolina uživati u ljepotama prirode. Onaj, tko se često zagledava u te ljepote, znade se zagledati i u ljudsku dušu, u ljudsku patnju i bol, jer priroda je puna svega toga, nemirna sama u sebi, a u svojim kontrastima toliko veličanstvena. Najmilija planina pokojnog Viktora Borovečkog bio je ponosni Velebit. U ovoj planini Viktor je najviše volio Tulove grede i uvijek je rado o njihovim ljepotama govorio nama planina-

rima, koji smo se opajali svim onim čarima prirode, koje nitko nije znao tako razotkrivati kao pokojni Viktor. Tulove grede, ogoljene jakom senjskom burom, oduševljavale su pokojnog Viktora svojim prkosom svim prirodnim silama i on je to možda spajao sa svojom plemenitom naravi odgajajući tako u sebi svoj čelični karakter, koji ga je uzdizao nad ostale ljude, koji nisu imali ni djelić svega onoga u sebi, što je imao ovaj hrvatski planinar. Čovjek dubokih osjećaja, često je pričao s orošenim okom o svojim doživljajima, o ljudima, što ih je susretao na svojim planinarskim pohodima, o našem dobrom hrvatskom čovjeku, koji teško, ali ipak pošteno živi u njedrima svojih hrvatskih planina. Zato je toliko volio ponosni Velebit i njegovo nesalomljivo stijenje osjećajući u samom sebi nesalomljivost Boga, što ga je nosio u svojoj kršćanskoj, zagorskoj duši i nesalomljivost dobra čovjeka. Duša je to bila, koja je iz sebe zračila najkrasnijim zracima ljubavi prema porodici, koju je ostavio u neizrecivoj tugi, a zračila je ljubavlju plemenitom i prema cijeloj okolini svojoj. Svako slobodno vrijeme, nakon naporne i odgovorne službe provodio je Viktor u slobodi divne hrvatske prirode i kada ga baš nitko nije mogao slijediti od njegovih sisačkih planinarskih drugova, otputio bi se sam makar do vrha Sljemena nad Zagrebom, da poviri malko na onu drugu stranu, u svoje drago Hrvatsko Zagorje, da vidi te male siromašne hižice, gdje je i on zagledao ovaj božji svijet.

Sudba je htjela, da pokojni Viktor nađe svoj vječni počinak u ovim prostranim posavskim ravninama. Mi hrvatski planinari preuzet ćemo na sebe dužnost, da Ti što češće kitimo Tvoj grob, vrli pokojniče, cvjetićima i ružama Tvoga miloga Hrvatskog Zagorja i neuvelim cvi-

POKUĆTVO »KRULJAC«

5 puta povećano

izgleda zrno Kneippove sladne kave ovako. Vidi se jasno svjetlucava pržena sladna jezgra. Takovu jezgru ima svako zrno

Kneippove SLADNE KAVE

ječem kršnog Velebita, s kojim si se sra-
stao u doba Tvoga najjačeg muževnog
stvaranja na ponos našeg hrvatskog pla-
ninarstva.

Slava hrvatskom planinaru Viktoru Bo-
rovečkom!

Prof. Slavko Zadrović.

Društveni članski sastanci i predavanja

H. P. D. »Bjelašnica« u Sarajevu. Od
unazad nekoliko godina, a pošto prođe
sezona većih planinskih izleta i nastanu
duge jesenske noći, uvela je podružnica
H. P. D. »Bjelašnica« redovite članske
sastanke, koji se održavaju jedamput
tjedno. Tako se i minule godine odmah
u početku listopada otpočelo s prirediva-
njem članskih sastanaka svakog četvrtka.
Sastanci se održavaju u društvenim pro-
storijama s prigodnim predavanjima, na
kojima nekolicina društvenih članova na-
stoji raznim aktuelnim temama zaintere-
sirati društvene članove za ove sastanke,
koji mnogo doprinose međusobnom upo-
znavanju i zbližavanju.

Do danas je održan cio niz takovih
predavanja, pa ćemo se ovdje ukratko
na njih osvrnuti:

Dne 5. X. 1939. održao je prvo preda-
vanje društveni predsjednik g. Dr. J.
Fleger o temi: Vrste planinara
i njihova obilježja. Slijedećeg če-
tvrtka t. j. 12. X. održao je isti predavač
drugi dio toga predavanja pod naslovom:

Izgrađen planinar. Na jedan kon-
cizan i interesantan način prikazao je
uvaženi predavač sve vrste razvoja pla-
ninara počevši od planinara-početnika do
onoga izgrađenog planinara. Predavač se
naročito osvrnuo na značaj planinara-
alpiniste, kojega rese sve odlike volje i
čina, a i plemenite karakteristike čo-
vjeka-idealiste.

Na 19. X. održao je predavanje g. L. j.
Stipić o lijepoj a slabo poznatoj i još
slabije od planinara posjećivanoj planini
Visočici (hercegovačkoj), dok je dne
26. X. govorio o: Planinarskom
skijanju g. J. Sigmund prikazavši
na osobito zanimljiv način razvoj i lje-
pote zimskog planinarenja na skijama.

2. XI. pojavio se pred članovima prvi
put predavač izvan članskih redova g.
Milan Vemić, upravitelj Meteorološkog
zavoda u Sarajevu, s vrlo značajnim
predavanjem iz svoje struke, o temi:
Vremenske prognoze. Ovo za
planinare interesantno predavanje saslu-
šali su prisutni veoma pažljivo i lijepo
obrazlaganje V. Vemića popratili zaslu-
ženim aplauzom.

9. XI. prikazao se u ulozi predavača
popularni, dugogodišnji društveni funk-
cionar i jedan od osnivača podružnice g.
Josip Nepomucki, čija je ličnost a i tema
predavanja privukla velik broj slušatelja
tako, da je ovo predavanje bilo ujedno i
najposjećenije. Tema je bila: Dužno-

ČLANOVI I PRETPLATNICI!

U poslovnici Hrvatskog Planinarskog društva, Zagreb,
Varšavska 2a možete dobiti slijedeća izdanja i plan. karte:

Dr. Josip Poljak:

»PLAN. VODIČ PO VELEBITU« . . . Din. 30.—

Drag. Paulić:

»VODIČ NA PLITVIČKA JEZERA« . . Din. 15.—

Ing. Jovo Popović:

»KROZ PLANINE BOSNE I HERCEGO-
VINE« Din. 20.—

Dr. Gušić i Cerović:

»DURMITOR — TURISTIČKI VOĐ« . . Din. 6.—

Hrvatsko Planinarsko društvo:

»HRVATSKE PLANINE« — album . . Din. 40.—

Ivica Sudnik:

»SAMOBOR« — album Din. 35.—

Radosav Tatalović-Tomić:

»GORSKI KOTAR I.« — Plan. turing
karta 1:50.000 Din. 10.—

Franjo Peyer:

»ZAGREBAČKA GORA« 1 : 50.000
Izdanje: D. Frković Din. 6.—

»SAMOBORSKO GORJE« 1 : 50.000
Izdanje: HPD »Japetić« Din. 6.—

Vladimir Horvat:

»PLAN. KARTA ZAGREBAČKE GORE«
Izdanje: D. Frković Din. 2.—

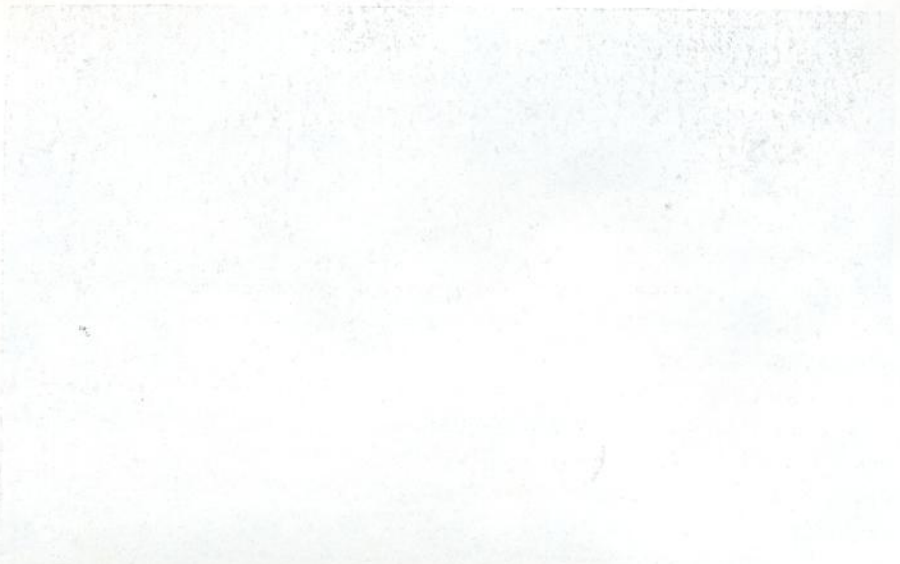
Foto: S. Suljagić

CREPOLJSKO

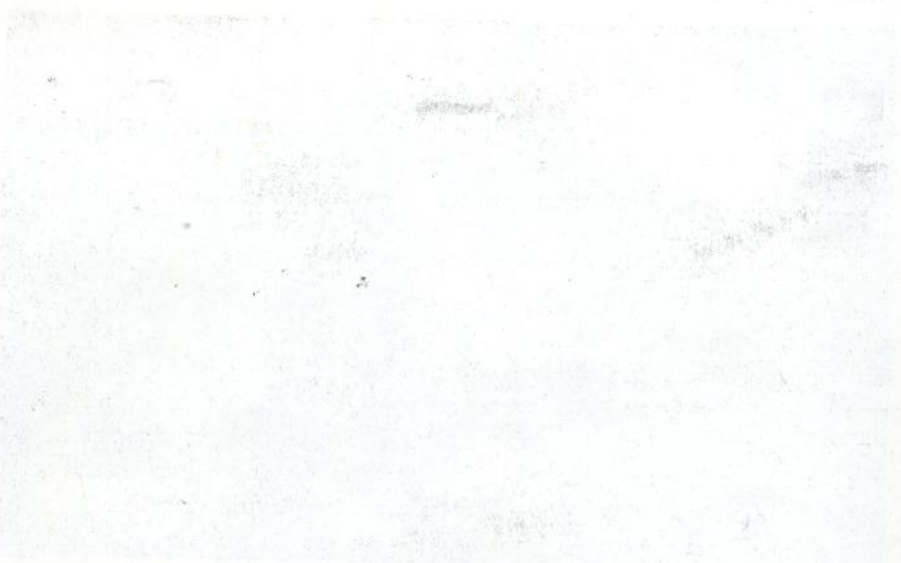
Foto: S. Štambuk

POGLED NA CRNI VRH SA SMILJEVICE

1910-1911

1910-1911

1910-1911

REVELATION AS IT IS IN THE WORLD

Rhododendron na Velebitu

Dr. Stjepan Urban (Zagreb)

Nedavno je izišao i posljednji svezak velikog djela mađarskog botaničara dra Arpada Degen a, u kome je konačno obrađena flora Velebita. Degenovo ime postalo je slavno radi njegovih botaničkih nalaza na Velebitu. Velebit je postao poznat botaničarima, jer je tamo Degen otkrio nov biljni svijet. Dosta je spomenuti samo nove biljke s Velebita *Sibiraea croatica* i *Degenia velebitica*, dva najsenzacionalnija Degenova otkrića. Stoga su svi botaničari s velikim interesom očekivali, kada li će Degen već jednom izdati kompletnu floru Velebita, hoće li taj najveći poznavalac planine, koja je u botaničkom pogledu sigurno najinteresantniji objekt u Europi, donijeti konačno potpun i vjeran prikaz flore Velebita. Pa kad je bio doštampan četvrti svezak, mogu reći, da je sigurno svaki naš botaničar doživio neko neugodno razočaranje. Degen je prije svega u svom djelu, koje je doštampano 1938., prešutio sav golemi i vrijedni rad hrvatskih botaničara na proučavanju Velebita, koji je bio objavljen poslije 1918. godine. Osim toga možemo reći, da nam ovo djelo, kako je god opsežno, ne daje pravi pregled flore Velebita. Naši mlađi botaničari poznaju još mnogo bilja i mnogo različitih novih nalazišta, koja Degenu nisu poznata. Samo jedan takav primjer je *Rhododendron*.

Uz runolist je *Rhododendron* najpoznatija biljka visokih planina. Planinari ga vole i njime se kite kao trofejem, koji dokazuje, da su se uspeli do znatne visine. Grmić s otvrdim malenim lišćem, koje je posuto rijetkim, nježnim dlačicama, nosi na sebi krasne crvene cvijetove poput malih lijevaka. Grobove žrtava, koje su stradale kod planinskih uspona, smije uz runolist krasiti samo *Rhododendron*. Zovu ga i sleč ili krasnik, a prevode mu i njemačko ime, pa ga zovu, »alpska ružica«. Ipak je najpoznatiji pod imenom *Rhododendron*. Hrvatski ga planinari uzimlju s bijelim runolistom i plavom gencijanom, i slažu od njega emblem u bojama hrvatske trobojke.

Još 1896. zabilježili su pisci hrvatske flore, Vukotinović i Schlosser, da se na Visočici iznad Gospića javlja *Rhododendron*, i to oba dvije vrste, *hirsutum* i *ferrugineum*. Kasniji su botaničari posumnjali u točnost ovoga navoda, jer se u njihovu herbaru nije

mogao naći ni jedan primjerak ovih biljaka s Velebita, a kasnije nije na Visočici mogao više nitko naći te biljke. Pa kad smo i profesor dr. Horvat i ja uzalud kušali da ga na Visočici nađemo, bili smo uvjereni, da ga je odanle nestalo valjda od šumskog požara.

Toliko se o Rhododendronu na Velebitu znalo do godine 1930., kada smo prof. dr. Ivo Horvat i ja imali sreću da ga nađemo i nabavimo u velikoj količini. U to je vrijeme g. prof. Horvat vršio na Velebitu svoja istraživanja planinske vegetacije, a ja sam ga kao njegov dak pratio na svim tim ekskurzijama. Svake smo godine po mjesec dana provodili na Velebitu i drugim planinama južne Hrvatske premještajući svoj šator od jednog vrha do drugoga.

Dne 8. kolovoza digli smo naš šator s Babinog jezera i krenuli prema jugozapadu. Babin jezero ima neobično lijep položaj visokog planinskog jezera, a smješteno je između najviših velebitskih vrhova Babinoga i Vaganskoga. Prema jugu stere se odatle najljepša i najveličanstvenija scenarija u Velebitu, Velika Paklenica, a dalje preko nje pogled na Novigradsko more i cijelu sjevernu Dalmaciju. U noći smo s obližnjeg vrha promatrali rasvijetljeni Zadar.

Nad Babinim se jezerom nalaze spomenuta dva visoka vrha, za koje se mnogo borbe vodilo, koji je koji. I u literaturi i u narodu ima ih, koji Babin vrh zovu Vaganskim i obratno. Osim toga su im geografske ekskurzije dosada izmjerile različite visine.

Ispitujući stanovnike o nazivima ustanovio sam, da hrvatski Primorci, koji izlaze ovamo preko ljeta s ovcama na pašu, zovu vrh sjeverno od jezera Babinim, a jugozapadno od jezera Vaganskim. Obratno pak čine stanovnici Medka i Počitelja. Ispravniji je prema tome naziv Primoraca, koji se ovdje od vajkada kreću i bave živeći svojim tisućljetnim ustaljenim ritmom, da o Petrovu izlaze u planinu sa stokom, a o Maloj se Gospi vraćaju svojim kućama. Ti su nazivi ispravno uneseni i u najnoviju vojničku kartu, a njih se i ja držim.

Toga je dana vladao jugo. Vidik nije bio osobit. Na moru je ležala olovna prevlaka. Atmosfera gusta. Kapela i Plješevica u Lici vidjele su se nejasno. Sunce je pržilo vrlo neugodno, a u kostima se osjećao umor i sparina. I po padu barometra smo očekivali kišu. Htjeli smo svoj šator premjestiti pod Šegestin, pa smo namještali obači točila i stijene pod Vaganskim vrhom. Stoga smo uputili našeg pratioca do pastirskih stanova pod vrhom Šegestina, s nalogom, da postavi šator na prikladnom mjestu i da nas čeka. kad na večer dođemo s posla. Dane je bio seljak iz Počitelja, star oko 30 godina, uspravan, nešto plašljiva izgleda i imao je ovelik brk. Do onda nije nikada hodao velebitskim visovima. Išao je na Velebit samo po drva. Nikad još nije vidio ogromne goleti, koje su prekrile vrhove, po kojima pasu mnogobrojne primorske ovce. Nije

bio ni u vojsci, a nije znao niti šatora postaviti. Ali kroz 3 dana, što je bio s nama, naučio je postavljati šator i privikao se na život u planini. Bio nam je vrlo privržen, jer se je bojao, da se bez nas ne bi zrao vratiti odavle u svoje selo. On je pošao putem, kojim smo ga uputili pod Šegestin, a nas dvojica smo se spustili pod stijene Vaganskog vrha.

Pod Vaganskim vrhom ima ogroman i prostran kotao, koji je prema Lici otvoren, a s velebitske strane opkoljen visokim i strmim liticama. Strane su toga kotla velika točila, a pri dnu počinje bukova šumica, koja svršava u 300 metara dubokoj dugodolini. Točila овога огромнога kotla bila su u najljepšoj vegetaciji. Na oko ništa, nego goli kamen, koji se pod nogama toči i ruši, da čovjek ne može jedan čas stajati na mjestu, nagib preko 30°, a ipak i na tom pustom kamenju, koje se neprestano ruši niza strminu, i tu živu biljke. Svoje su korijenje splele među kamenjem na prostoru od nekoliko kvadratnih metara. Zbog velike mreže svoga korijenja to se bilje ne da odvući čestim kamenim lavinama sa svoga staništa, a velikom površinom korijenova sistema uspijeva da upije nešto vlage, koja je među kamenjem preostala od planinskih magla i rose. Baš je najljepše cvaio mali grmić *Cerastium dinaricum* s prekrasnim velikim i bijelim cvjetovima. Proučavanje biljne zajednice dinarskog *Cerastiuma* i ostaloga bilja dugo nas je zadržalo. Noge su se umorile u gležnjevima neprestano održavajući ravnotežu na tom nestalnom i gibljivom tlu. Stoga smo se spustili nešto niže, gdje se je na smirenu točilu nastanila klekovina bora, pa se tu već ipak može stajati i sjesti, a da se čovjek ne treba stalno bojati, da će prouzrokovati kamenu lavinu, koja će ga i samoga ponijeti u dubinu. Ja sam predlagao odmor i ručak, a profesor je htio da vidi još neke stijene ispod klekovine. Otkazao sam mu poslušnost i potražio malo hladovine u klekovini, a on je nastavio rad pregledavajući stijene. Napipao sam u svojoj uprtnjači još komadić janjetine, koji nam je ostao i nastojao sam da ga sažvačem s komadićem osušena kruha. Kad sam zatimio prvi glad i gutnuo iz boce vode sa Babinog jezera, počeo sam se ogledavati oko sebe. U to sam opazio neobičan grmić, s malim lišćem, koje je bilo posuto finim dlačicama. Skočim, i kao da sam dobio električni udarac. Je li to moguće? Na grmiću su osušeni cvjetovi, sada smeđe boje, tužno obješeni.

— Professore! Tu je *Rhododendron*!

— Kaki *Rhododendron*, to ne može biti! — javi mi se glas iz dubine.

— Kaki *Rhododendron*? *Rhododendron hirsutum* L!
— viknem mu dolje i bacim jednu granu.

Zlovoljno i s velikim nepovjerenjem spustio se profesor još malo niz stijene, da digne grarčicu, koja je do njega pala. Tek što ju je primio u ruke, poviče veselo i s nekoliko je skokova bio kod mene.

— Gdje ste ga našli?

— Evo, tu ga ima, koliko hoćete! — pokažem mu nekoliko grmova, koji su se nalazili u klekovini.

Uhvatio nas je val oduševljenja. Trčali smo od jednog grma do drugog. Svakome smo se ponovno radovali, kao da je samo on na cijelome svijetu. Milovali smo to grmlje i pregledavali mu osušeno cvijeće i lišće. To je posebna radost, koja se može osjetiti samo onda, kada se teškim i napornim radom dođe do dugo iščekivanog uspjeha.

Iza nekog sam se vremena sjetio, da moj profesor iza doručka nije cijeli dan još ništa okusio, pa sam mu predložio, da se malo odmori i nešto pojede.

— Čekajte, sad nema smisla prekidati posao! Evo tu sam našao i *Carex capillaris*! Tu će biti i drugih rijetkih biljaka.

— Pa ne će nam valjda nikuda uteći? Tu su! Najedimo se i odmorimo, a onda na posao!

— Ne, prije svega moramo sabrati svaku biljku, koju tu nademo, pa čak i one najobičnije, za naš herbar. Svaku biljku s ovoga staništa moramo imati obilno sabranu u herbaru. Drugo, moramo pregledati cijelu okolicu, a treće moramo učiniti detaljnu sociološku snimku ovoga nalazišta.

Posao je počeo. Naše su se vreće punile biljem, a u bilježnici se ispunjavale stranica za stranicom. Oduševljenje za rad je raslo, jer je ovo nalazište za botaničara bilo prava »zlatna žila«. Vraćali smo se ponovno i na stijene i na točilo, obašli klekovinu i spustili se dolje u nisku bukovu šumicu. Kad smo se uvjerali, da smo sabrali zaista sve biljke, stali smo, da ih slažemo u prešu.

Kad smo sjeli kraj preše i istresli svoje vreće, ja sam osjetio svu umornost toga dana. Vidio sam i na profesorovu licu, da je i on sasvim uveruo. Ali nas oduševljenje ipak nije ostavilo. Kod svake biljke, koju smo stavljali u prešu, ponovno nam se vraćala ista radost. Oprezno smo im slagali listove i pokrivali ih papirom.

— Tu je *Rhododendron*! Ipak nam je uspjelo da ga prvi puta ustanovimo na Velebitu!

— Da, rekao je profesor, ali mi ipak ne znamo, nije li ga već i Degen našao?

— Degen? Pa zašto ga nije publicirao?

— Zašto? On je dosada publicirao samo najvažnija otkrića, kao što je *Degenia* i *Sibiraea*. A objavio je, da će izdati kompletnu floru Velebita.

— Jednostavna stvar, velim, mi možemo publicirati ovo nalazište i s time imamo prvenstvo. Pa ne ćemo valjda čekati, ne znam do kada, na Degenovu floru.

— Običaj je među botaničarima, da nijedan ne ide u područje nekoga tako dugo, dok se taj bavi tim područjem. Degen se bavi istraživanjem Velebita još od konca prošlog stoljeća i mi moramo čekati, dok izađe njegova flora.

— A kako mi smijemo onda uopće istraživati Velebit, dok god se Degen bavi tim poslom?!

— Mi možemo u Velebitu raditi druge stvari. Mi sabiremo bilje za naš sveučilišni herbar i studiramo socijalne odnose u vegetaciji. Time se Degen ne bavi i ne može nam predbacivati nelojalnost u radu.

— Dobro, a zar mi moramo radi te lojalnosti čekati na Degena, dok on objavi, je li našao *Rhododendron* ili ne?

— Jest.

Međutim smo složili bilje u prešu. I konačno sam mogao izvaditi komad janjetine. U to je sasvim neočekivano sijevnulo i zagrmilo u našoj neposrednoj blizini. Nebo se totalno naoblačilo. Oko Kapele i Plješevice se vidjelo, kako lijeva pljusak. Kod nas su već pale prve kapi. Pokupili smo brzo sve stvari, digli se i pokušali ponovno uspeti na Vaganski vrh, da nas pljusak ne ulovi na točilu, gdje je stalna opasnost od lavina. Bilo je prekasno. Pljusak je počeo tako iznenada, kako to biva samo u planini. Odlučili smo, da se spustimo u bukovu šumu. Bukova šuma je u toj visini niska, poput grmlja. Stoga smo silazili sve dublje i dublje u šumu, gdje su stabla sve veća. Ali su nam pružala slab zaklon. Za kratko smo vrijeme bili mokri kao miševi, a vilice su nam se tresle od zime. Na jednom sam se strmijem mjestu oskliznuo. Kad sam vidio, da se ne mogu zaustaviti, sio sam na pete i sklizao se u čučanju niz brdo. U travi sam se spotakao na korijen bukve. Pao sam na trbuh i sklizao se niz brdo glavom naprijed. Uprtnjača mi je pala s leđa na glavu. Na dnu te »smugače«, duboke svojih trideset metara, vidio sam kamenje. Akceleracija mog padanja niz kosinu postajala je svake sekunde sve veća. Zaustaviti se nisam nikako mogao. Vidio sam na dnu kamenje, ali sam ostao hladnokrvan. Na mom putu je bila jedna bukova grana dosta nisko. Znao sam, da moram ili uhvatiti ovu granu ili najvećom brzinom udariti naglavce o kamenje. Uspio sam uhvatiti granu. Tu me je profesor našao, kako visim.

Spuštali smo se dalje prema dolini. Kiša je lijevala bez prekida. Strmina je bila jednaka. Opasnosti, da se oskliznemo ponovno na travi, izbjegavali smo na taj način, što smo se hvatali za tanahne

bukve. Ništa nam nije smetalo, što smo na taj način svaki puta stresli na sebe sve one debele kapi s krošnje.

Kad smo konačno stigli u dubinu, došlo mi je u svijest, kakovo sam pogibli izmakao. Osjećao sam samo, kako mi koljena drhću. Tu smo pod visokim bukvama pričekali, da kiša popusti. Ustanovili smo, da je tek četiri sata. A iza svega, što smo taj dan preživjeli, i u toj pomrčini i oluji, činilo nam se, da je već suton.

Možda bi bilo najpametnije spustiti se odavle u selo, ali naš pratilac Dane ponio je sa sobom i sav biljni materijal, koji smo sabrali kroz ova tri dana. To nismo mogli ostaviti, kao ni čovjeka nevješta planini, po ovakovu nevremenu. Stoga smo se, čim je popustila kiša, zaputili dolinom prema Bunovcu, da stignemo pod Šegestin. Imali smo neobičnu sreću. Pod Šegestinom smo pronašli puteljak, koji se uspinjao uz brdo. Trebalo nam se popeti na vrh i sići s druge strane dolje, gdje nas je trebao čekati postavljen šator u blizini pastirskih stanova. Jedva što smo krenuli putem, zastro nas je oblak magle. Tako gusta magla, da nismo vidjeli nego korak ispred sebe. Put je vijugao i obilazio brdo, da već u magli zaista nismo znali, gdje smo. Ipak, kad smo već mislili, da smo izgubili pravac puta, a oluja da je izmijenila polove na kompasu, prepoznali smo, sve u magli, stazu, na koju smo naišli, stazu, kojom smo prije dvije godine prilazili od Velikog Malovana na Badanj. I još nam se je jedamput osmijehnula sreća. Na jedan je čas nestalo magle, a točno ispod nas vidjeli smo pastirske stanove i naš šator. Ma da je drugi oblak magle za kratak čas sakrio ovaj prizor, vrlo brzo smo se spustili u Šegestinsku rupu. Dane je postavio šator na dnu vrtače, gdje je doduše bila najmekša trava, ali se baš u šator slila i sva voda.

Dva dana nije nevrijeme popustilo. Nastala je bura, a s burom su stalno letjeli oblaci, iz kojih je svaki čas padala kiša. Dva smo dana čučali u maloj pastirskoj kolibi kraj vatre, a dvije smo noći sjedili u šatoru i čekali svanuće, dok nije u nedjelju svanuo lijep i sunčan dan, koji nas je riješio zatočenja u Šegestinskoj rupi.

Danas je moguće objaviti nalaz Rhododendrona na Velebitu, a da se ne povrijedi lojalnost prema g. dru Arpadu Degenu. Bilo bi možda umjesnije, reći će netko od stručnjaka botaničara, da sam ja to učinio najprije u stručnom glasilu, gdje je red i običaj, da se takovi nalazi objavljuju, ali ja smatram, da je nalaz Rhododendrona na Velebitu od takovog značaja za naše planinare i ostalu hrvatsku javnost, da je bilo u redu, da se tome nalazu dade veći publicitet, a stručna botanička javnost, koja je mogla decenijima čekati na Degenovu floru, može da se strpi još neko vrijeme i na njezinu dopunu u ovom pogledu.

Lovćen je sigurno najpoznatiji vrhunac naših planina na Jadranu, ali ga sa svim tim možemo ubrojiti u red onih breгова, koje naši planinari vrlo malo posjećuju.

Gotovo svaki posjetilac južne Dalmacije pohada Boku kotorsku i vozi se automobilom do Cetinja ili bar do Njeguša, da se divi prekrasnom pogledu na Boku kotorsku i na vrhunce Lovćena, ali je tek vrlo malen broj onih, koji su snagu motora zamijenili vlastitim nogama i popeli se na vrhove Lovćena.

Lovćen imade više vrhova, a najviši je Stirovnik (1759 m), koji se najbolje vidi iz vanjske Boke, t. j. iz Tivatskog i HercegNovskog zaliva. Radi toga je s tog vrha i najljepši pogled na morsku pučinu. Tek 800 m sjevernije leži drugi vrh, Lovćen (1707 m), odakle se pruža jedinstveni pogled na unutarnju Boku i Kotor, Vermač i Njeguše. Spram istoka spušta se Lovćen do Vučjeg dola i Ivanovih korita, koju kotlinu dalje spram istoka zatvara Jezerski vrh (1657 m), gdje je na vrhu sagrađena grobnica velikom vladiki Radu.

Najpoznatiji postao je Lovćen za vrijeme svjetskog rata, jer je odanle mala crnogorska vojska mjesecima odolijevala premoćnom neprijatelju, a signalne stanice na Lovćenu obavješćivale su saveznike o kretanju austrijskog brodovlja u Boki kotorskoj, koje je vršilo blokadu crnogorske obale.

Danas širom svijeta poznata lovćenska automobilska cesta, koja broji 39 zavoja, građena je za kolni promet od 1876. do 1881., a za automobilski saobraćaj je proširena tokom svjetskog rata i narednih godina.

Od sedla Krstac (905 m) odvaja se jedan novi odlomak ceste preko poznatog sedla Kuk i Ivanovih korita dalje do Cetinja. Na žalost se tom dijelu lovćenske ceste, koja je turistički od najveće zanimivosti, posvećuje vrlo malo važnosti, i samo je malen broj onih, koji su se s Kuka (1346 m) divili pogledu, koji znatno nadmašuje onaj sa Krstaca.

Planinar će činiti najbolje, ako se na Lovćen počinje uspinjati već iz Kotora kraticom na Krstac (cca 2 i po sata), pa dalje na vrh Lovćena (2 sata). Dalje onda silaz do Ivanovih korita, gdje je dječje oporavište (tri četvrt sata) i uspon na Jezerski vrh (1 sat). Od Jezerskog vrha se silazi jednakim putem do Ivanovih korita, odakle se nastavlja ili natrag na Njeguše i Krstac ili do Cetinja.

Iako se taj izlet može izvršiti za jedan dan, preporučuje se noćenje na Ivanovim koritima i uspon na Lovćen prije izlaza sunca. To vrijedi naročito u proljeće, kad je vidik dobar i jasan.

Lovčenski masiv je u svakom pogledu rijetko zanimiv pa prema tome ne zaslužuju pažnju samo njegovi vrhunci, već i šira okolina. Tako u prvome redu Peštin grad, sjeveroistočno od Krstaca, gdje će fotograf naići na gorske motive, stijene i pećine, kakovih na daleko nema. Vrlo je zanimiva zbog prekrasnog pogleda i južna strana, koja se spušta k moru sa strane Budve.

Zimi je Lovćen izložen jakoj buri i ne dolazi u obzir za zimski šport. Iznimku čine dani, prije nego se je bura razmahala. Za jake zimske bure zavijeni su vrhovi Lovćena u sniježnu vijavicu, pa taj masiv gledan iz Hercegovnog naliči tada vulkanu.

Nezaboravni su pogledi na Lovćen ljeti, prije izlaza sunca, kad se pred nama iz mora uzdiže golema modrikasta piramida a iza njezinih vrhova kroz tamno plavo nebo probijaju prve sunčane zrake.

Tko se je ljeti uspinjao na Lovćen već iz Kotora, razumjet će, da je stihove »Gorskog vijenca« »Na muci se poznaju junaci«, spjevao veliki Vladika baš na Lovćenu, pa se radi vrućine preporučuje posjećivanje Lovćena najbolje iza Uskrsa.

Kroz Gorski kotar preko Velebita u Liku i na Plitvička jezera

Belizar Bosnar

Nakon mnogo dogovaranja konačno je došao čas, kad ćemo moći da se udaljimo iz bučnog grada s tijesnim i prašnim ulicama i da za nekoliko sati vožnje željeznicom pa onda pješke dođemo na cestu, koja vodi kroz beskrajna polja u divne i tajinstvene stijene, čiji su vrhunci sakriti u oblacima kao u velu. Sretni smo što smo već u ubrzanom vlaku, koji će nas odvesti u Ogulin. Za nepuna četiri sata eto nas na cilju. Odmah odosmo u mjesto Žegarac, kraj same stanice, gdje smo i prenoćili. Ujutro se oprostismo i krenusmo na Klek, krunu cijele Kapele. Vrijeme je bilo divno. Lagani nas je povjetarac hladio. Svježi pođosmo dalje. Bilo je šest sati, kad smo došli na staru cestu, koja vodi preko trga, na kojem je spomenik kralja Tomislava. Zatim kraj Đulina ponora, nasuprot starog dobro uzdržanog Frankopanskog grada kroz predgrađe Sv. Petar do Molinarijeva mosta. Dalje mostom preko Dobre, kroz Puškarić i Turković selo, na kamenu uzvisinu Javornik, a zatim nogostupom uzbrdo po malim livadicama i kosanicama.

Tu se već razabiru sve pojedinosti Kleka. Osobito mi je upao u oči njegov oblik, koji je veoma sličan čovjeku u ležećem položaju. Sjetih se narodne pjesme, koja kaže, da je tu »Kraljević Marko legao da spava« ... Jedva sam dočekao čas, da se što prije dovinem do

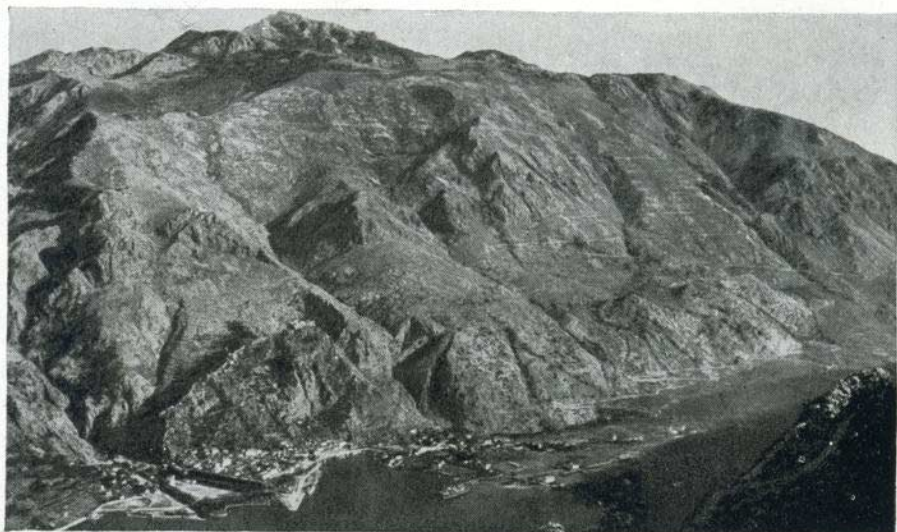

Foto: Đ. Pany

LOVČEN

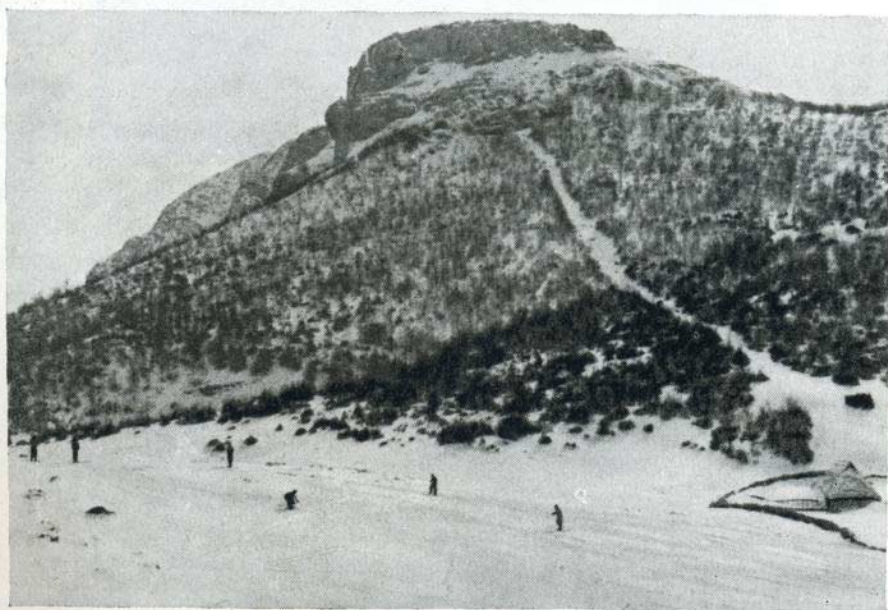

Foto: Dr. P. Đurković

KAMEŠNICA, DIO KURTAGIĆ-DŌCA, NAD NJIM »SAMOGRADI«
 PRED DŌCEM KRIVODOLOM, DALJE: POČETAK STRMIČKIH GREDA

vrhunca... Zamalo evo nas u gustom tamnoj šumi; tu ima mnogo osušenih stabala, koja su od bure popadala na zemlju te otežavaju penjanje do samoga podnožja Kleka. Nakon jednosatnog penjanja izašli smo na samo podnožje; pred nama je bio divni Klek. Sad je trebalo prevaliti najteži dio puta, da se popnemo do vrha. Penjali smo se uzanim kamenim stepenicama, koje vode uz duboke ponore i ogromne stijene, koje su nam se činile, kao da će se na nas survati. Nakon četvrtsatnog opasnog puta evo nas na vrhu, s kojeg smo dugo — dugo gledali diveći se ljepotama hrvatske domovine. Sjetih se riječi Đure Arnolda: »Daleko, daleko, sinko moj, se pruža ova naša domovina krasna«...

U jedanaest sati smo ručali. Nakon kratkog odmora spremismo uprtnjače i nekako se teško rastajemo s Klekom želeći da ga prvom

Foto: B. Bosnar

Pogled s Rosijevog Kuka

prilikom opet posjetimo. Bilo je već jedan sat, kad smo se počeli spuštati šumskim putem na Rudolfinšku cestu, kojom smo nastavili put prema Jasenk u. Idemo cestom, sunce nemilostivo peče, a gorski zrak nam prija kao bolesniku lijek. Idemo... i na cesti susrećemo one... u poderanom odijelu s malim zavežljajem pod rukom, dok im je lice pocrnjelo od sunca a prašina se usjekla duboko u nabore lica i tijela. Nijemo prolazimo jedni gore, drugi dolje po krajevima ceste; tamo je prašina manja, a zemlja mekanija... Ne pozdravljamo se, tek nam se pogledi sukobljuju i mi se razumijemo... Jer smo isto, jer je i naše lice kao i njihovo, i naše noge umorne kao i njihove. Pa da se i hoćemo pozdraviti, ne bismo se mogli, jer su nam usta suha a duboko se u grlo uvukla prašina. — Tako prolazimo nijemo bez riječi... Njih tjera glad, a nas vrijeme. — Hodamo već dva sata žedni

i umorni, a vode ni kuće ni od kuda . . . Ali evo, iza jednog zavoja u maloj šumici kraj ceste je kuća i mi brzo do nje. Tu smo se napili zdrave gorske vode, koja nam je osvježila suha grla, i tu smo napunili naše termosice. Zatim nastavismo put . . . Bilo je šest sati, kad smo stigli u Jasenak, gdje smo prenoćili u gostionici, u kojoj su bili i daci iz Ogulina na ferijama. Za vrijeme večere spustila se naglo kiša, koja je isto tako naglo i prestala. Poslije večere sjedili smo pred gostionom dišući divan, a poslije kiše osobito čist i svjež zrak. Nebo je bilo čisto i plavo, a na zapadu je ugaslo sunce, i mi smo otišli spavati. — Ustasmo u pet sati i prvo što mi je bilo da pogledam, kakvo je vrijeme. Kad sam otvorio kapke na prozoru i proturio napolje svoje pospano lice, udarila je u mene svježina gorskoga jutra, dok je daleko pred nama ležala sivkasta magla. U pola šest krenusmo na Bijele stijene. Nakon pola sata hoda cestom skrenemo na šumski put pa onda stazom kroz divnu crnogoričinu šumu iz koje fantastično i divlje strše izlizane i isprane litice. Penjemo se strmo u mnogim okukama, preko mnogobrojnih vrtača i porušenih gorostasnih smreka. — Najednom se pred nama pojavi kuća; iako umorni od penjanja, mi ubrzamo korake, da se čim prije nađemo kod nje i da se u njezinu hladu odmorimo. I eto nas za deset minuta, t. j. u tri četvrt osam, kod H ir č e v e k u ć e, koja je na visini od 1300 m. Ispod vratiju kuće je ključ, kojim smo otvorili vrata i ušli. U kući smo našli lončiće za vodu i svijeće za topljenje snijega. Kuća je na divnom položaju među samom crnogoricom a ima i pitku vodu. Nakon ručka i odmora, odo-smo na sam vrh Bijelih stijena (1335 m.), gdje ima runolista i bujna alpinska flora. Tu smo stajali zapanjeni na bistrime suncu u nena-danoj viziji planinskog carstva. Spuštamo se prema B e g o v u r a z d o l j u, a pred nama je još uvijek nezaboravna vizija Bijelih stijena, koje ne ću nikada zaboraviti. Iz Begova razdolja nas vodi put na selo Tuk. Kad smo ulazili u selo, čuli smo bučnu glazbu, a kad smo se približili do gostionice, koja je bila sva okićena cvijećem i trobojnicama, a pred njom su djevojke i mladići plesali »drmeš«. Sa-znali smo, da je proslava pravoslavnog Sv. Petra. Odavde produžismo put u Mrkopalj, pa u selo Sungeri, gdje smo u školi prenoćili. Već je nebo bilo posuto zvijezdama, a lagani se vjetrovi igrao lišćem, kad smo pošli spavati . . .

Jutro je. Sunce se već rasulo po granju, a rosa se blista po vršci-ma trave, dok mi polazimo cestom u Delnice. Osam je sati i mi do-lazimo u najljepše mjesto u Gorskom kotaru. Delnice su se smjestile između visokih crnogoričnih šuma. U samome mjestu je velik i kra-san park, gdje smo poslije ručka šetali i vidjeli spomenik poginulim željezničarima. Nakon šetnje parkom otišli smo kući da spremimo stvari za put u Crni lug. U jedan sat napustismo Delnice i krenusmo

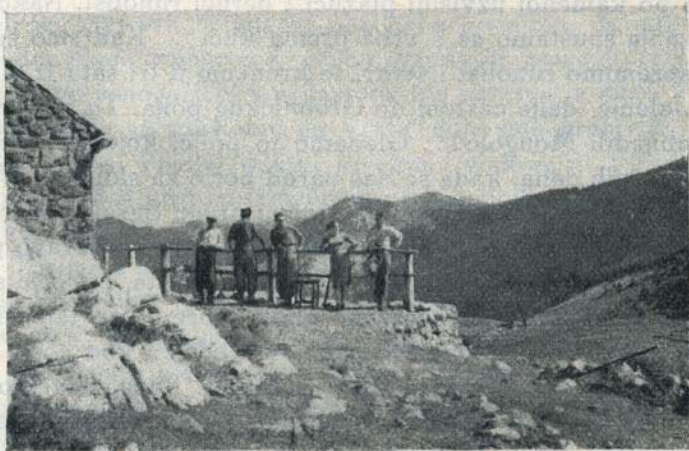

Foto: B. Bosnar

Kod Krajačeve kuće

kroz šumu. Divan je to kraj, kroz koji se uspinjemo strmom cestom kroz išarane livade i pašnjake, koji se prostiru do rubova šume. I tako smo došli do samoga mjesta i crkve, kojoj je nasuprot župni dvor. Tu je pred dvorom sjedio na klupi sijed, pognuti gospodin u reverendi, Franjo Ćurin, župnik u mjestu. Gospodin nas župnik ljubazno primi i pošto nam dozvoli, da možemo kod njega prenoćiti, pokaže nam sobu, gdje ćemo spavati. Mi mu se zahvalimo, odložimo uprtnjače, napišemo dnevnik, i uto se već spustila noć, tajanstvena... tiha i — pusta... Probudimo se, spremimo stvari, oprostimo se s gospodinom župnikom i krenemo cestom na Risnjak, a za sobom ostavljamo prekrasne pejseže Crnoga luga i starog sijedog župnika. Polagano se uspinjemo kroz gustu crnogoricu. Iz debelih i sočnih smreka struji osvježujući miris, a visoki im vrhovi bodu u nebo. To je jedan od najljepših uspona sve do samog vrha Risnjaka. Mi smo već na polovici puta, strmina je sve veća, šume pomalo nestaje a pojavljuje se divan alpski kolorit. Još malo, nekoliko isprebacanih teških kamenih gromađa i eto nas na vrhu. Najednom u jedan mah zavičemo: »Risnjak! Risnjak!...« — Kličemo i gledamo čitav Gorski kotar s jedne strane a s druge nam je puklo pred očima divno plavo more — naše Jadransko more i cijeli Kvarnerski zaljev. Ali u pozadini još uvijek smjelo stoji ponosna Učka. Sjeverno od nas je talijanski Sniježnik, s kojeg su se počeli dizati tamni oblaci, koji su za čas zastrli plavo nebo. Bilo je već pola devet sati, kad smo došli do Šloserova doma na Risnjaku (1420 m.). Tu smo već našli njemačke i slovenske planinare, s kojima smo se odmah upoznali. Kad smo se dobro odmorili, spremimo stvari i krenemo na sam vrh Risnjaka (1528 m.), a za-

tim dalje po kamenoj uzvisini plažući i berući runolist. Nakon četiri sata plazanja spuštamo se s vrha prema kući... Kad smo se vratili u kuću, spremimo runolist i stvari te krenemo u tri sata iz Šloserova doma u Jelenje, dalje cestom do Grobničkog polja. Tu su Hrvati konačno pobijedili Mongole... Gledamo to polje, koje nas sjeća onih teških i strašnih dana, kada se naš narod borio za slobodu domovine. Sada je na tom polju aerodrom za zračnu prugu Sušak—Zagreb. Idemo dalje cestom, a misli su nam otišle u davninu na krvavo polje, iz kojeg je sada nikla zelena trava... Veče se spušta, zašlo je sunce, a pred nama se pružilo veličanstveno plavo more, »kao tajna kob«. U pola devet stižemo u Podvezice, gdje smo odsjeli kod gosp. učitelja I. K.... Jutro... ustajemo i idemo na Sušak. Razgledavamo luku u kojoj su usidreni naši najveći parobrodi. Zatim stubama na Trsat, gdje je zavjetna crkva Bogorodičina. U crkvi ima mnogo zavjetnih slika većinom s mora. Iza crkve je prekrasan park, iz kojeg je divan vidik na more, a nedaleko od nas između zelenih krošnji proviruje kula Frankopanskog grada pa se i nehotice pitam:

»Što ćeš, pusta u Primorju kulo,
Kad po tebi nitko šetat nema?«

Iz parka se spuštamo uskim ulicama na stari grad Frankopana. U sredini grada je kapelica u kojoj je i grobnica grofova Nugent. Na kapelici je natpis »Mir Junaka«. Prolazimo dalje između drevnih zidina, koje su stoljećima branile Hrvatsku s mora i kopna. Nakon jednosatnog razgledavanja napuštamo grad duboko dirnuti uspomenama davnine. Bila je već noć, kad smo došli kući. Iza večere sjedili smo pred kućom i gledali na more, na kojem su se ribari spremali za lov na sardine.

Sunce se već visoko popelo, kad smo krenuli na divlji Bitoraj (1385 m.). Vozimo se željeznicom kroz prokrčene šume i iskle-sane pećine a iza sebe ostavljamo more, no nije nam žao za njim, jer znademo da ćemo ga opet vidjeti i u njem se kupati. U jedan sat eto nas u Potkoplju, a zatim pješke u Fužine. Tu smo i ručali. Poslije ručka prolazimo kroz Fužine preko trga Franje Račkoga, gdje je i njegovo poprsje, i ulicom, gdje je kuća, u kojoj se on rodio. — Zatim cestom na selo Vrata, gdje vodi put u divlje i neprohodne crnogorične šume Velikog Bitoraja. Uspinjemo se i probijamo kroz gusto drveće crnogorice i visoku travu, koja nam seže sve do iznad koljena a koja nas prati do samoga podnožja vrha, t. j. do malene livade, koja se smjestila između visokih stijena. I na toj livadi susrećemo rijetkog planinarskog prijatelja — vuka, koji je, kad nas je ugledao, na svu našu sreću pobjegao u gustu šumu... Bilo je već dva sata, kad smo

se popeli na sam vrh. Gledamo oko sebe i vidimo, da nas okružuju nepregledne šume crnogorice i s punim pravom možemo reći, da je tu pravo carstvo crnogorice, a prijestolje tog carstva je divlji i mrki Bitoraj. S Bitoraja se spuštamo na Vrata, gdje smo prenoćili. Jutro je, idemo na stanicu Fužine odkud krećemo vlakom u Plase—Crikvenica. Spuštamo se cestom između visokih nedoglednih pećina, koje ti se čine kao reljefi velikih divova iz dječjih slikovnica. I eto nas u Vinodolu. Tu ima i dobra vina, a pjesma veli »Što Vinodol roji, sve to lozu goji, i kamenje tuče«. Nestadoše kameni gorostasi a pred nama je Cirkvenica. Sretni smo, što možemo opet pozdraviti naše more, koje će nas pratiti još na putu. Idemo u park, u kojem uslijed kiše nije bilo nijednog čovjeka pa nam se pružila lijepa prilika da se prevučemo u čistu košulju. Uredismo se, dotjerasmo svoju »toiletu« i

Foto: B. Bosnar

Iznad Oštarija

gladna trbuha za kruhom. Kada smo se najeli, razgledasmo Cirkvenicu, u kojoj je najljepša plaža, i perivoji puni fantastičnih palma. Cijeli se dan kupamo a na večer promatramo vatromet na moru, pa nam se čini, da smo u nekoj čarobnoj zemlji priča. Drugi dan polazimo u pet sati u Novi. Idemo cestom uz more, a sunce nam pali kožu na leđima, da se vraški znojimo. More je mirno kao ulje, samo se katkad dignu koji valić, da pomuti površinu morsku. U pola sedam stižemo u Novi, koji je visoko na brijegu i gleda prema moru. Grad je vrlo lijep a ima lijepi park i kupalište, u kojem smo se kupali. Spremimo stvari i produžimo put prema Senju. Sunce peče, ali mi idemo dalje cestom, dok nismo došli do malenog mjesta uz more, do Klenovnice. To su tri male ribarske kućice a u sredini je škola, gdje stanuje učitelj sa ženom i djetetom i u kojoj smo prenoćili. Već se spustila ve-

čer, kad je vani počela puhati bura. Prvi puta na našem putu. Gledamo kroz prozor, kako valovi udaraју o stijene i kako se pjene, dok se stakla na prozorima tresu, kao da će svaki čas puknuti u tisuću komadića. Jutro je. Bura još traje, ali mi svejedno odlazimo cestom u Senj. Ulazimo u Senj, grad Uskoka, koji je vodio dugotrajnu borbu s Turcima i Mlečanima. Senj se smjestio oko srpolike luke, a na ulazu u prodor Senjske drage. Idemo preko Zvonimirova trga, gdje je zgrada »Ožegovićanum«. Od trga vodi glavna senjska ulica prema moru zvana Potok. Od nekadašnjeg starog grada preostali su sjeverni zidovi sa dvije kule. Tu su još gradska vrata zvana »Velika vrata«. Od šesnaest crkava, koje su još u 18. stoljeću postojale, ostalo ih samo 5. Od tih je najljepša stolna crkva Sv. Jurja, koji je zaštitnik grada. Desno visoko na brijegu stoji grad Nehaj kao trajan spomenik senjskih Hrvata. Sećemo ulicama a sa zvonika stolne crkve oglasi se zvon, čiji se duboki glas gubi tamo daleko negdje na moru. Na glas zvona kao da je sve oživjelo . . . Starice, starci, muško i žensko, staro i mlado, sve to ide gradskim ulicama s hrvatskom trobojnicom pjevajući starodrevne hrvatske pjesme. Došli smo na trg pred stolnu crkvu. Od tuda se vidi more, koje je divno plave boje, a tamno crveno nebo izgleda čarobno . . . Daleko . . . daleko se vide zlatne zrake zalazećeg sunca. Iza jedan sat odlazimo u mjesto Sv. Juraj . . . i eto za jedan sat nas u malenom, ali lijepom mjestu, koje se smjestilo tik uz more a na podnožju Crnog vrha (784 m.). Polazimo do trga koji je kraj same obale, a zatim do kamenih ostataka pavlinskog samostana i crkve. Tu su ploče, koje su jasni dokazi i svjedoci tih zidina koje potječu iz rimskoga doba. To je zadnje mjesto na moru i za nekoliko sati morat ćemo se rastati s morem, jer naš put vodi na kršni Velebit. Nastavimo put Molinarijevom cestom koja vodi u Karlobag, ali mi skrećemo sjeverno strmom cestom preko sela Volarice na Oltare. To je polovica puta na Velebit. Već je pao mrak pa smo odlučili tu prenoćiti. U 5 sati ustanemo i nastavimo put na sjeverni Velebit do Zavižana. Penjemo se kamenim putem, dok ne ugledamo Zavižan s njegovim bijelim vrhom Vučjakom (1645 m.). Ispod vrha je planinarska kuća Kravačeva (1580 m.), iz koje je prekrasan vidik na more i cijeli Kvarnerski zaljev, a osobito je lijep vidik na Učku. U pola osam doručkujemo a zatim krećemo na Rožanske kukove. Put nas vodi po kosi Velebita kroz malu šumicu, a dalje dugim kamenim putem koji se probija između visokih kamenih glavica raznovrsnog oblika do same planinarske kuće na Rožanskim kukovima. U Rosijevoj kući koja leži na visini od 1640 m. odložimo stvari i idemo se penjati po samim kukovima, koji su se smjestili na prostoru od deset kilometara. Oni su trijumf kamenih gorostasa hrvatskog krša na Velebitu. To su glatke stijene s provalijama, tor-

njevi s ponorima, grebeni sa sniježnicama, kameni tuljci sa špiljama, stijene s pitomim zelenim dolcima, isprugano i izrezano kamenje, u koje je priroda kroz milijune godina rezala svoje vječne ornamente i reljefe, koji se izmjenjuju sa živom zelenom travom i vitom jelom, puzavom klevkovinom koja se penje po strmim liticama do tjemena tvrde stijene, koju sunce ljubi a gromovi ore . . . Penjemo se po tim stijenama do najvišega vrha, s kojeg samo viri vrhovni cvijet gorskoga veličanstva, »runolist«. Stojimo na vrhu tih nepristupačnih, nepoznatih, osamljenih, neosjetljivih, gordih i vječnih posrednika između zapadnog mora i istočne zemlje. Između dubina i sunca, družeći se s vihorima, urnebesnim gromovima i divljim bijesom elementa! A oni stoje nepomično milijunima godina vječnog stvaranja! . . . Vraćamo se natrag kamenim putem na Zavižan. Iz Krajačeve kuće spuštamo se preko J e z e r a, s kojih je prekrasan vidik na M a l i R a j i n a c. Dalje kamenom strminom N a d ž a k b i l a. Sa Nadžak bila vodi nas put u razbijena sela podno gordog Velebita, čiji vrhovi blagosivlju skromnu okolicu još skromnijih stanovnika. Eto nas u selu Anići, pa dalje u Krasno. Bilo je 6 sati, kad smo otišli iz Krasna prama Švici. Već se tri sata spuštamo cestom prama jezeru, koje se divno prelijeva na žarkome suncu. S jedne strane jezera je šuma a s druge su se smjestili mali mlinovi, pokraj kojih teče rijeka Gacka, koja ponire u samom jezeru, a izlazi po pričanju ispod samoga Velebita u Sv. Jurju. Ostavljamo Švicu i odlazimo preko Šumečice u Otočac, u koji smo došli u tri sata i odsjeli kod djeda mog prijatelja. Lijep je Otočac između zelenih livada i visokih gora.

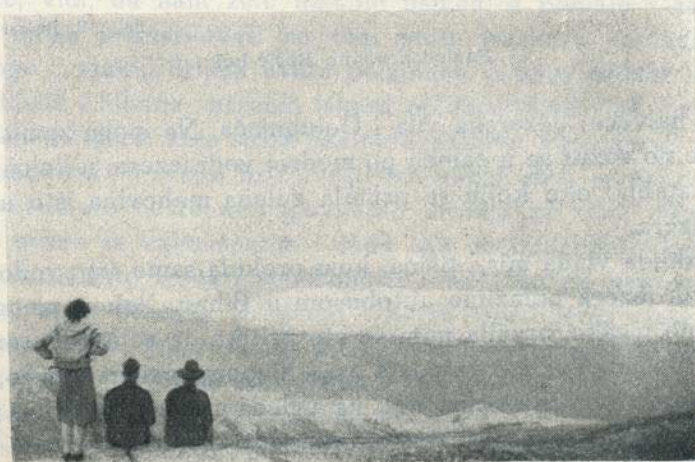

Foto: B. Bosnar

Pogled sa Čopinog vrha

Iz Otočca krenemo preko Vrhovina cestom i slušamo pjesmu seljaka i škripanje vozova, koji voze kući sijeno. Cesta se sve više spušta u serpentinama kroz gustu šumu, u kojoj su skriveni najljepši ukrasi hrvatske domovine, Plitvička jezera... Kao da se žele sakriti a onda da se najednom pokažu u svojem sjaju i da te očaraju svojom ljepotom. Ima ih petnaest što većih, što manjih, a okružuju ih mala Kapela i Plješevica. Nisu jednake visine, već je jedno od drugoga niže a posljednje, najniže, preko stotinu metara ispod prvoća i najvišeg. Voda je divne plave boje pa se prelijeva iz višeg jezera u niže i stvara veće i manje slapove. Najljepši su ti slapovi kod najnižeg jezera, u koje se ujedno ruši rijeka Plitvica vodopadom visokim 70 m. Tu ima i divnih velikih špilja. Mi smo bili u dvije naj-

Foto: B. Bosnar

Pogled s visine Bačić-kuka

ljepše i najveće: Jezerska vila i Golubnjača. Ne mogu zamisliti veće uživanje no voziti se u čamcu po modroj vodi jezera, u kojoj leže porušena stabla, oko kojih se primila zelena mahovina, što uljepšava cijela jezera.

Svukuda vlada mir i tišina, koju prekida samo šum vodopada. Iz Plitvičkih jezera odlazimo autobusom u Bihać. Nakon mnogo dana, što idemo pješke, pružila nam se eto prilika da se autobusom odvezemo u Bosnu. Vozimo se dosta brzo lijepom cestom uzbrdo, a onda se spuštamo serpentinama, dok ne ugledamo duboko dolje ravnicu, koja je sa svih strana okružena gorama a u sredini tih livada bijeli se Bihać. Par kilometara pred samim gradom opazimo visoki uski tornjić, to je munara, koja nas pozdravlja i veli da dolazimo u zemlju aga i begova. Za nekoliko sati vožnje okolica se posve promijenila.

Autobus se pomalo vuče po prašnoj cesti između malenih turskih kućica i džamija, pred kojima stoje muškarci u čakširama i fesovima omotanim šarenim a nekoji i bijelim ručnicima, dok su žene u dimijama a preko prsa im se sjaji srebrom izvezeni fermeni, dok im je lice pokrito velom.

Šećemo po Bihaću i razgledavamo džamije, dok smo se u najvećoj popeli na munaru, odkuda smo mogli lijepo vidjeti cijeli grad i malo dalje od Bihaća stari grad Sokolac. Izašli smo iz džamije... Bila je već večer, kad se s munare u večernjoj tišini čuo tajanstveni pijev mujezina, koji zove vjernike na molitvu... I naše je srce šaptalo molitvu za one, koji su tu zemlju natopili krvlju da očuvaju zlatnu slobodu. Vozimo se natrag na Plitvice, a s vrha promatramo tisuće žarulja, čija se svijetlost odrazuje u oblacima. Sa Plitvičkih jezera idemo pješke cestom a prati nas duboko u koritu između visokih stijena tiha i hladna Korana. Nakon pola sata ostavljamo Koranu, a cesta nas vodi kroz divne doline, zlatna polja, kroz koja se srebro-pjeni potoci vijugaju među mirisnim poljskim cvijećem. Bilo je četiri sata, kad smo došli u Ličke Jesenice a od tuda vlakom u Zagreb.

Na ekskurziji u Hercegovini

Ivan Bumba (Zagreb)

Obična žurba na kolodvoru. Naši omladinci brižljivo paze i prenašaju prtljagu, dok se mi borimo, da ulovimo što bolja mjesta u vlaku. Rastanak je vrlo srdačan, na svakome se od onih, koji nas ispratiše, vidi, da nam žele najbolji uspjeh, a pomalo i žale, što i oni ne mogu prisustvovati na tom putu. Naskoro zavlada običan «štimmung» u vlaku, drijem hvata pojedince, a kroz prozor se opaža, kako hiljade i hiljade vatrenih iskara oblijeću cijeli vlak i u dubokoj tami graju se igara, koje su za nas nerazumljive. Promatram drugove. Emil Laszowski u svojoj brižljivosti još uvijek drži u ruci vozni red i sat i neumoro nešto nerazgovijetno mrmlja za sebe. Molim Vas, vlak je pošao sa zakašnjenjem i sada tko će izračunati, kada ćemo kuda stići, a zato treba i sposobnosti i vještine, pa kako ne bi bio čovjek u brizi. Marijan Dragman i Slavo Brezovečki vode žestoku raspravu o tome, kako djeluje munja na podzemne životinje, a to je također veliki problem s obzirom na današnja teška vremena, a Vilko Šporčić ih s velikim zanimanjem sluša, jer se svaki čas trgne iz polusna, začuđeno ih pogleda, nešto progunda i okrene se na drugu stranu, da nastavi drijemanje. Tako nam vrijeme prolazi.

U Slavonskom Brodu prelazimo na uskotračnu željeznicu, smjestimo stvari u hodnik, nakupujemo peciva i Vilko i ja se uguramo

među ljude, dok se ostali polegnu u hodniku vlaka na uprtnjače. Među ljudima slušamo zanimive razgovore, pa se čudimo rječitosti jednoga maloga Bosanca, koji tumači svojoj susjedi, gdje je »leglo lubenica« i kako on može u jednu večer popiti tri boce rakije i 48 boca pive, pa kako se onda razljuti i započne tek tada lumpovati. Malo nam to miriše po našim zagrebačkim »lafovima«, koji vas najgorljivije uvjeravaju, da njih dvojica isprazne najveći zagrebački buffet za 10 minuta i da sve, što u njemu nađu jela i pića, nestane u tom roku u njima.

Vlak juri prekrasnom Bosnom, a pruga mu se vijuga u nedogled. Nešto prije Doboja pukne osovina na vagonu za ugljen, pa smo morali stati na otvorenoj pruži, dok nas nije pomoćni vlak odvuкао natrag na željezničku stanicu Rudanka, gdje smo čekali dva sata, dok nismo nastavili put. Sjedeći u nekom vagončiću sunčali smo se svi osim našega Emila, kojem je taj zastoј sada potpuno pokvario sve račune u voznom redu. Brižljivo upita Vilka, na kojoj smo stanici. Vilku, koji je bio umoran od puta, nije se dalo ni pogledati, a kamoli maknuti glavom, pa mu odgovori nehajno: »Veprovisa«. Sada je nastala katastrofa. Prekopao je cijeli vozni red, no nigdje nije mogao naći zabilježenu tu stanicu, tako da smo se ozbiljno poboјali za sve one, koji su sastavljali taj vozni red. Nakon uzaludnog traženja, sav crven u licu spremi ga srdito u džep, digne se i prošeće. Za dvije minute doјuri kao ispaljeni hitac i ravno na Vilka:

» Pa mi smo na stanici Rudanka, a kakva te Veprovisa napala?«

»Što onda pitaš, kad znaš«, dobio je odgovor. —

Šljiva je ove godine dobro urodila, a i ostali prirod nije podbacio. Marljiva seljačka ruka imala je mnogo posla, no ovaj joj se put ipak donekle naplatilo. Gledali smo primitivnost jednoga seljaka, kako obavlja svoju jutarnju toaletu. Kabao pun vode izvuče iz zdenca na ogradu, napuni usta vodom, krene nekoliko koraka od zdenca, ispljune vodu na ruke i tako se umiva. Ovako si evo pomaže sirotinja.

Krajevi su ovo sve jedan ljepši od drugoga. Vlak juri kraj Vranduka, mjesta, koje se je smjestilo kao kakav sredovječni grad na strmoј litici, a seljačke kućice naslonjene su jedna kraj druge kao kutije od žigica. Tek što smo stigli u Sarajevo, smjesta prelazimo u vlak prema Mostaru i već produžujemo put. Gledamo svi i promatramo kroz prozor planinu Hranisavu, kako se njena stijena ponosno koči kao stup kojih 150 m visok i skoro potpuno okomit. Od stanice Ivan do Podorašca spušta se pruga naglo za 400 m tako, da imade posebnu napravu na pruži za zaustavljanje (zupčana željeznica). Prelazimo granicu Bosne i Hercegovine, dugačak tunel, kroz koji vlak prolazi šest minuta i napokon evo nas u prekrasnoj

dolini Neretve i njenom kenjonu, pa u 18.50 stupamo na polaznu točku iz vlaka, u Grabovicu, nakon 20 sati vožnje.

Od stanice, gdje smo ostavili cijelu prtljagu na brizi jednom seljaku, nastavljamo pješice lijevo prema selu. Na putu zaustavljamo seljaka sa konjem i šaljemo ga na stanicu po našu prtljagu. dok u društvu seljaka, koji su se vraćali svojim kućama, u razgovoru i pričanju stižemo do šumara u Divoj Grabovici g. Jakoba Prešerna, simpatičnog Slovenca, koji pazi i nadzire šume kraljevskog lovišta u okolici. Njegova gospođa, također Slovenka, dočekala nas je veselo i podvorila kiselim mlijekom, a onda nam je predstavila naše spavaonice na sjeniku, gdje smo nakon kratkog vremena usnuli tvrdim snom.

Nakon prijedpodnevnog poćinka pošli smo na razgledavanje stijena, koje se ruše strmo prema Divoj Grabovici, jer su drugovi namjeravali da načine jedan penjački uspon. Pošli smo putem prema Radavi i kad smo stupali širokim isušenim koritom potoka, otvorio nam se vidik na te stijene. Ravno pred nama kočila se ponosna strma, gdje gdje obrasla gorskim borićima (Pinus leucodermis), stijena Velikog kuka, nazvana Tumbе, nešto u daljini prema lijevo stijene Pešti brda, a sasma lijevo prema udolini Radave Mezića stijene. Sada je nastalo kovanje planova, određivanje smjera i grupa, i svestrano dogovaranje. Povratili smo se i prespavali opet kod šumara u našem hotelu »Sjenik«.

Ujutro već u četiri sata otišli su Slavo i Marijan sa dva užeta po 40 m u stijenu Velikoga kuka, a Emil i Vilko sa dva užeta po 30 m u Mezića stijene, dok sam ja ostao sam i pošao u 5.40 uz Strmenicu prema kući pod Velikim Vilincem. Od šumara vodi put do ploče, gdje piše »pol sata do Radave lijevo«, od nje desno po dobro markiranom putu ispod sela uzbrdo i nakon 50 minuta stiže se do uzidanog izvora vode. U razgovoru sa starješinom sela, upita me ovaj:

»A da li tebi dobro plate tvoji drugovi, što ih tako paziš i otpremaš?«

Sto sam mu mogao odgovoriti. Da mu nadugo i široko tumačim idealizam planinarstva, morao bih držati cijelo predavanje, pa sam radije prešao preko toga pitanja, a malo kasnije čujem ga, kako razgovara sa gonićima konja i tumači im:

»Znaš, oni moraju biti dobro plaćeni od države, da se penju po tim stijenama s užetima!«

U 8.20 došli smo u Žlїeb, lijepu planinsku livadu, na kojoj stoji napuštena lovačka kuća. Od nje sam krenuo lijevo kroz šumu do jedne litice, odakle se pruža prekrasan pogled na stijene, u nadi, da ću opaziti moje drugove, što mi nije uspjelo. Nastavivši put desno

po šumi uzbrdo opazio sam na jednom mjestu okomiti stup visok kojih 100 m nazvan S t o g, a do njega vodi puteljak lovaca, koji se odvađa od puta Čvrsnica—Drijenač—Jablanica kod mjesta K l a d e. Sada na 'putu od Žlijeba uz Strmenicu odvađa se mali put lijevo do vode i dalje prema novoj lovačkoj kući, krasno uređenoj zajedno sa zasjedom, odakle se opet otvara imponzantan pogled na sve stijene. Povratio sam se desno na put i u podne stigli smo na vrh Strmenice, a za 45 minuta bili smo u kući pod V e l i k i m V i l i n c e m (1961 m), koja je 6. kolovoza 1939. svečano otvorena po H. P. D »Bjelašnici«. Za cijeli taj put od šumara do kuće trebao sam pet sati potpuno laganoga hoda i uspinjanja.

Položaj te kućice veoma je dobro izabran. Građena je od drva na kamenitoj podlozi. Sa stuba se ulazi u maleno predvorje, a odavle u blagovaonu, koja je ujedno i kuhinja s malim limenim štednjakom, pumpom za vodu, velikim stolom s klupama i ormarom za posuđe. Iz blagovaone se ulazi u spavaonicu, u kojoj se može stisnuti i 20 ljudi. U njoj je također limena peć, dok su na ležajima odlični pokrivači.

Lagano se spuštala noć. Nebeski stanovnici već su počeli paliti svoja svijetla, a onaj divni gorski mir bio je narušavan tek tu i tamo šušnjem borovine ljuljare večernjim povjetarcem. Vrhunci postajali su sve tamniji, kao da navlače na sebe noćne pokrivače lijegajući u krevet. Mjesec je bio na dopustu, pa je tama bivala sve jača.

Mojih drugova još nije bilo, a to je značilo, da će morati noćiti u stijeni. Mislio sam neprestano na njih okružen božanstvenim mirom. Lagani vjetrić raspodjeljuje u sve kuteve noćnu tamu, a umorno cvijeće sklapa svoje glavice /na počinak. Sjetio sam se Marijanovih riječi, kako on opisuje noćenje u stijeni:

»Ovdje je noć dulja nego u krevetu. Tišina je sasvim drugačija od tišine dana. Sada se budi sve ono, što je po danu spavalo i obratno. Zvijezde sve jače sjaje, dubina je sve ljubičastija i tamnija, minute postaju sve dulje. Gledanje na sat sačinjava kretnje. Sada dolazi ona osebina planinara do izražaja: vedrina i humor...«

Bog zna, šta sada rade oni u gradu i kako im je? Da li ste već imali kakav sastanak s kime? Došli ste nešto ranije i čekate. Šećete lagano gore dolje, izvadite cigaretu i zapalite je. Gledate izlog 'pun robe, čitate reklame i plakate i opet šećete. Pogledate na sat, pa već čekate pet minuta. Odbacite izgorjelu cigaretu i ponovno se vratite pred izlog. Ne, taj vas više ne zanima, ta poznajete već napamet svu robu i cijene na njoj. Prošlo je deset minuta. Gledate auto, što projuri kraj vas, i zbrajate u sebi brojeve na njemu. To prolaze mljekarska kola sa dosta lijepim konjem. Prednje su mu noge naročito jake, kao i dami, što je netom trknula o vas. Pa već

je prošlo 15 minuta. Strahota. Ovakovog dosadnog čekanja niste već odavna imali. 15 minuta, pa to je cijela vječnost.

Sada si predstavite, kako je planinaru, koji noći u stijeni. Sjedeći na uskoj polici vise mu noge u dubinu, a užetom je vezan o klin, da ne padne, ako bi slučajno zadrijemao. Ako može sjediti, onda je to blagodat, a kada mora stajati i vrlo se oprezno micati? U takovom položaju mora provesti, ne cijelu vječnost od 15 minuta, već 8—10 punih sati do jutra. Razgovor, humor, premještanje težine tijela i gledanje na sat, to mu je sve, što ima.

Kasno u noć legao sam u krevet, no vrtio sam se u njemu kao odojak na ražnju.

U jutro pošao sam na vrh Velikog i Malog kuka (1835 m), da ulovim vezu sa Slavekom i Marijanom, što mi je napokon i uspjelo. Javili su mi, da je sve u redu, samo da su strahovito žedni. Pokušao sam doprijeti do njih obašavši skoro cijelu visoravan Čvrsnice, no nakon uzaludnih pokušaja vratio sam se u kuću. Tu su me već dočekali Emil i Vilko, koji su međutim stigli, pa smo odmah pošli sva trojica natrag na Veliki kuk i tu dočekali u 16.30 izlazak Slaveka i Marijana iz stijene. Visinomjer pokazivao je visinu stijene 1050 m, za koju su trebali 22 sata čistog penjanja. Sada sam doznao, da su oni noćili u stijeni, a Emil i Vilko u napuštenoj lovačkoj kući pod Preslicom.

Drugi je dan bio počinak, pa smo se odšetali na vrh Velikog Vilineca (2116 m, 45 minuta od kuće), na kojem je uzidan veliki križ, upisna knjiga i štamplja. Pogled prema Čvrsnici, njenoj visoravni, Prenju i ostalim planinama je prekrasan. Vratili smo se u kuću i skuhali večeru, jer je kuća neopskrbljena.

Slavo i Marijan ležali su na krevetu u spavaonici. Ostali smo radili u blagovaonici: Vilko je otvarao konzerve, Emil ih je pretakao u posudu i postavljao na peć, a ja sam kurio. Kuhali smo gulaš sa žgancima. Pođem u spavaonicu, da vidim, šta rade ona dvojica, a Marijan me zamoli:

»Molim te, Ivice, metnite u gulaš malo vode, paprike i papra, da bude više soka.«

Vratim se u blagovaonu i saopćim tu želju Emilu, koji je i ispuni.

Sjedimo za stolom veselo čavrljajući, a ja dijelim večeru. Nakon nekoliko zahvata žlicom prvi načini Marijan takav izraz lica, kao da je pojeo vuka, a mislio jslona. Zagledamo se jedan u drugoga i zajaučemo. Kakva žeravica, kakva vatra, to je sve led prema našem gulašu! Dok je Emil sipao papriku, nije znao, da je već Vilko to učinio, a obojica su se namjerali na onu pravu ljutu. Od glada nas je spasio donekle g. ing. Fukarek, koji si je istodobno skuhao makarone, a koje smo mu mi većinom pojeli.

Kako je bio dopust na izmaku, to smo se ujutro spremili i krenuli putem prema Jablanici. Uz jezero Crljenac pošli smo do raskršća Strmenice, pa uz Hajdučka vrata preko Drinjače (2045 m), Oštovače (1865 m) i Oštre glavice. Nakon dva sata zavili smo uz jezero lijevo i za jedan sat stigli do lovačke kuće ispod Klapavice. Putem smo se zadržavali pregledavajući stijene same Klapavice, koje su veoma malene i brali smo runolist, kojega imade dosta na tome putu, omalen je i nerazvijen.

Nakon odmora nije nam se dalo vraćati na markirani put, pa smo se ravno spustili po lovačkom putu od te kuće. Taj je put vijugao gore dolje više od jednoga sata, tako da nas je već prilično umorio, pa nakon što smo opisali dosta veliku kružnicu, jednostavno smo ga ostavili i spustili se sa 1450 m ravno nizbrdo kroz gustu šumu bez ikakovoga puta. To je bio pravi Wild-West put. Po toj šumi sad lijevo sad desno izbjegavajući stijene došli smo nakon pola sata u veliku isušenu vododerinu, pa onda kroz nju, dok nismo konačno pronašli opet lovački put, koji se spušta u serpentinama u dolinu. Njime smo se napokon probili na cestu u dolini rijeke Doljanke, koja teče prema Jablanici, kuda smo dospjeli za jedan sat i prenoćili u hotelu »Jablanica« kraj željezničke stanice.

Drugi smo se dan ujutro ukrkali u vlak put Sarajeva, gdje smo posjetili odbornike naše podružnice H. P. D. »Bjelašnice«, pregledali čaršiju i onda nastavili put Slavonskog Broda i Zagreba. U vlaku prema Zagrebu mogu napomenuti samo još to, da su bili svi mirni i umorni, no kada su opazili dvije krasne Slavonke, ode sav umor i bol, pa je odmah nastalo pravo natjecanje, tko će im više ugoditi, tako da čak i meni nisu dali spavati.

Sve u svemu ostat će mi taj put nezaboravan. Prekrasni krajevi ostat će mi trajno u uspomeni. Dosada bježali smo svi u druge krajeve, a svoje smo prilično zanemarivali, no sada će biti obratno. Da planinari vide, kako imademo prekrasnih planina i visoravni, koje su naše i u sklopu banovine Hrvatske, dvojim da bi bilo toliko Hrvata, koji bi radije pošli drugamo, negoli u svoje krajeve. Dolina Dive Grabovice, Cvrsnica, Prenj i mnogi drugi naši jugoistočni krajevi imaju pravi alpski karakter, pa tu može naći zadovoljenje svaki i planinar, i penjač, i izletnik, a zimi i najsmioniji skijaš. Mnogo smo o tome već čitali, no sada smo se uvjerali o svim tim ljepotama. Naši će dopusti odsada biti upravljani samo u te krajeve, kao i na naš Velebit.

Prvi planinarski dom u Zrinskim gorama

Matija Filjak

Na Hrastovačkoj gori, jednoj od Zrinskih gora, na njenom najvišem vrhu Cepelišu (415 m) više Hrastovice, podigla je podružnica H. P. D. »Zrin« u Petrinji planinarski dom. Dom je sagrađen kraj piramide, koju je društvo podiglo 1926. g. Ova je piramida najviše doprinijela, da se u širim slojevima građanstva počelo širiti planinarstvo, a izazvala je i gradnju doma. Ona je toliko poznata u bližoj i daljoj okolici, da se uopće najviši vrh ne nazivlje drugačije nego Piramida ili, kako je neki seljaci zovu, Paramida. No još od vremena Vojne Krajine uvriježeno je to ime za ovaj vrh. Već god.

Foto: B. Ružić

Svicko jezero

1864. postavila je Krajiška uprava drvenu piramidu, koncem prošlog stoljeća bila je podignuta druga radi triangulacionog mjerenja, a ova planinarska, kao treća po redu, nastavak je tradicije u ovoj vrsti gradnja. Naziv za vrh »Cepeliš«, premda je unesen u sve vojničke karte, nije uopće uvriježen kod okolišnog stanovništva, već se tim imenom nazivlje selo Cepeliš, po sata udaljeno u sjevero-zapadnom smjeru ispod vrha.

Osim ove piramide podružnica nije imala nakane da gradi kakav drugi planinarski objekt na ovome vrhu. Prema općem, a i stručnom planinarskom mišljenju nisu postojali »objektivni« razlozi za gradnju planinarske kuće.

Kod nekolicine »pravih« planinara se isticalo, da nema smisla graditi kuću na ovom niskom vrhu, gdje se za po sata hoda može stići u selo Hrastovicu, Bačugu ili Cepeliš, i tamo se sklonuti od nevremena.

Neki su opet odgovarali od gradnje, jer je šteta trošiti novac, kad će se naći divljaci, koji će provaliti u kuću i opljačkati je itd.

Ipak se odbor podružnice odlučio za gradnju uprkos svih skeptika i »visokopenjalaca«. Ovakovih i njima sličnih prigovora slušali smo prije gradnje piramide. I to je bila ludorija, besmislica, i piramidu će »divlji« narod uništiti, uzaludan je svaki trud i novac. Ništa se od toga nije dogodilo! Piramidu je posjećivalo do 1.000 izletnika godišnje. To je već priličan broj. Koliko se puta desilo, da je nevrijeme zateklo izletnike, pa unatoč blizine sela ljudi su pokisli do kože. I za lijepog vremena nitko se nije dulje zadržavao na vrhu, u šumi, na čistom zraku, već brzo silazio dolje.

Tako se sama od sebe nametnula gradnja, makar i malog skloništa. Izbor mjesta za gradnju bio je određen samom piramidom. Premda ne odgovara potpuno uvjetima, koji se traže za podizanje planin. kuća, nismo mogli graditi na drugom mjestu i radi toga, što je ovo najviši vrh u našoj razmjerno niskoj gori, i radi toga, što smo htjeli da imademo oba planinarska, društvena objekta na istom mjestu. Zemljište za gradnju smo uzeli u najam od II. banske imovne općine na 50 god. uz godišnju najamninu od 10 din. Nastojimo da to zemljište kupnjom ili poklonom dobijemo u potpuno naše vlasništvo. Gradnja i njena organizacija bila je povjerena predsjedniku podružnice. On je to izveo s majstorima-seljacima okolice, koji obavljaju gradnje kuća po okolišnim selima. Sama planinarska kuća svojim izgledom ne razlikuje se mnogo od graničarskih seljačkih kuća našeg kraja, zato i pristaje u onaj kraj, ulazi tako organski i skladno u šumski okoliš, te ničim suvišnim i pretjeranim ne prijeti prirodi, već svojom skladnošću i jednostavnošću djeluje kao i ona priroda ublažujući i smireno Prizemlje je od kamena, a I. sprat od hrastovine. Oba materijala, kamen i drvo, se upotpunjuju, te uz odoğovarajuće proporcije arhitektonski dobro djeluju.

U prizemlju je kuhinja i blagovaona, a u I. spratu dvije spavaonice. U jesen 1938. kuća je bila pod krovom, rano u proljeće 1939. izveden je unutarnji uređaj. U proljeće i ljeto bio je toliki posjet u kući, i ljudi su tako rado i često dolazili, da smo se odlučili za prigradnju jedne prostorije u prizemlju i I. katu, t. zv. obiteljske sobe, gdje bi mogla provesti jedna obitelj nesmetano nekoliko dana u kući. Ovu prigradnju smo imali u planu da izvedemo tek kasnije, dok prikupimo potrebnih sredstava, ali zahvaljujući pripomoći Ministarstva

Foto: B. Ružić

Lubenovac sa Vel. Kozjakom

trgovine i industrije u Beogradu i Banske uprave u Zagrebu mogli smo taj plan odmah izvesti.

Tako smo od zamišljenog skromnog skloništa izveli zaista planinarsku kuću, ali s onim, što smo od te kuće načinili, osobito s njenim proširenjem, mi smo zapravo dobili pravi pravcati planinarski dom. Ne toliko dom po broju prostorija, tih imademo u svemu 6, već po tome, što u toj zgradi mi planinari nailazimo na toliko topline, intimnosti i udobnosti, što se samo nailazi u jednom obiteljskom domu. Unutarnjost kuće nismo uredili po šabloni drugih planinarskih kuća neizbježivim »pričama« i ležajima, koji kvare svaki prostor, već smo prostorijama dali funkciju onu, koja nam je u danoj prilici potrebna, a to je spavaonicu, blagovaonicu ili sobu za »crnu kavu« poslije objeda itd.

Bez naročitog konfora, u seljačkoj jednostavnosti, kuća je mila svakome članu, te se u njoj osjeća kao kod svoje kuće. A to je sve zato, što smo imali sreću, da je u kući zavládala zaista ženska ruka i duša. Upravu kuće uzela je u ruke naša blagajnica, gđica Anka Braina, bank. činovnica. Kao kod svake, tako i kod naše planinarske kuće se obistinjuje, da žena drži tri ugla od kuće, a i četvrti još pomaže. S toliko ljubavi i požrtvovanja vrši naša »teta Anica« ulogu domaćice, da je od pustih stijena i mrtvih zidova, u šumi i gori stvorila topao i udoban dom. Kod dočeka Nove godine 1940., gdje nas je u domu bilo prisutno 40 planinara, svi su naoduševljenije prihvatili prijedlog predsjednika podružnice, da se dom prozove po imenu naše blagajnice »Aničin dom«.

U 1939. godini zabilježeno je u domu 1.800 posjetilaca, od kojih je preko 300 u domu i noćilo. Svake nedjelje i blagdana u domu se mogu dobiti topla i hladna jela. Tko hoće preko tjedna u dom, ključeve može dobiti u Petrinji kod podružnice (trgovina g. Rude Mura, društvenog ekonomu) ili u Hrastovici kod čuvara Jose Augustinovića. Od Petrinje do doma imade 1 i po do 2 sata lagana hoda. Od Hrastovice tri četvrt sata. Od želj. postaje Kraljevcani ili Bačuga preko Peckog jezera 1 sat. Putevi su markirani.

Izgradnjom svoga doma podružnica »Zrin« izvojstila si je dolično mjesto među petrinjskim društvima. U malom gradiću, gdje postoji i djeluje preko 30 raznih društava, mnogo se puta čulo: što će nam tolika društva, tko će plaćati toliku članarinu, jedni te isti ljudi u većini društava, što će nam još i ti planinari itd. Mi smo šutjeli i radili. Znali smo, što hoćemo, i postepeno izvodili svoj plan. Nismo tražili članova, oni su sami pridolazili. Sada »Zrin« imade u Petrinji pravo »građanstva«.

Za planinarenje u ljeti, kao i skijaški šport zimi »Aničin dom« nam odlično služi. Bez njega bi malo tko ovamo dolazio. Osim petrinjskih planinara, dolaze ovamo planinari iz Siska, Gline, pa drugovi iz Karlovca. Iz Zagreba ih razmjerno malo dolazi. Razlog je nezgodna željeznička veza. Popoldasnji vlak iz Hrastovice prema Sisku i Zagrebu polazi već u 5 sati poslije podne. To je u ljeti prerano. Tražit ćemo za ljeto nedjeljni izletnički vlak Sisak-Topusko. Na taj bi i Zagrepčani imali dobar priključak.

Htjeli bismo, da ovaj naš kraj, koji je ostao nekako po strani, zabačen i ozloglašen, malo oživi. Po svojoj ljepoti i povijesnoj važnosti zaslužio je, da ga se više posjećuje, upoznaje i voli.

Prvi put na bosansko-hercegovačkim planinama

Dr. Virag-Drašković Svoboda Lj.

U Jablanici se duго nismo mogli odlučiti, bismo li pošli na Prenj ili na Čvrscopicu. Za obje planine nije bilo vremena, a jedno i drugo gorje jednako nas je privlačilo. Prenj je kamenitiji i interesantnijih oblika, a Čvrscopicu je nepristupačnija i manje poznata, nema dapače ni planinskih skloništa. Konačno je pobijedila Čvrscopicu.

U jednoj lijepoj kući u Jablanici, gdje su nad vratima ogromni jelenji rogovii, a u vrtu rastu oleandri i južno cvijeće, našli smo nadlугara Špicera, koji nam je dao ključeve za šumarsku kolibu na Čvrscopici. Namjeravali smo krenuti ranom zorom, jer se trebalo uspeti sa 200 m na nekih 1600 m. To se nije ispunilo, jer su se ujutro nadvili nad čitavim krajem tmasti i teški oblaci, pa je izgledalo da će

biti kiše cijeli dan. U pol sedam počelo se vedriti i mi krenusmo. Uspeli smo se do nekadašnje vojarne, a sada škole, a odatle do sela Jeličića, pa dalje ravnim putem uz Doljanku, pritok Neretvin. Sunce je pripeklo pa je nastala vrućina neugodna za planinarenje. Putem smo sretali Hercegovke, koje su polazile na rad. Začudeno su nas gledale. Slikovite su njihove nošnje: bijele platnene oširoke dimije do gležanja, a suknje do koljena, koje kod rada u polju zataknu za pojas, da ih ne smetaju. Sve se izdaleka bijeli, jedino im se pojas i rubac na glavi crveni. Neke nose na čelu privezana tri do pet pozlaćenih komada novca. Muškarci su slično obučeni u bijele platnene gaće i košulje, sa širokim pojasom i crvenim fesom. Svi su, počevši od djece do staraca, visoki, mišićavi, no vrlo mršavi i izmučenog izgleda. Na prvi se pogled vidi, da žive u velikoj oskudici.

Sve smo se više primicali okomitim stijenama Plase, najistočnijeg dijela Čvrsnice. Dskora je put zavio uzbrdo i uspinjanje je započelo; taj se dio planine naziva Orlovina. Teška ljetna sparina otežavala nam je zajedno s teškim uprtnjačama uspon. Ali i tu je došlo do olakšice. Lijepa bukova šuma zaklonila nas je od žarkog sunca. Sve do 1000 m pratilo nas je živahno cvrčanje cikada. Uske, dobro položene serpentine vodile su nas sve više i više prema rubu Plase. Vidici su postajali sve ljepši, susjedno gorje već smo nadvisili, a dolina Doljanke sve je dublje odmicala. Konačno su serpentine postale sve strmije i sve uže, mjestimice urušene, i napokon eto nas gore. Sa šumovite terase otvara se ponor od nekih 1000 m, sasvim duboko dolje vijuga Doljanka kroz žuta polja, a uz stijene Plase vide se tornjevi, šiljci i ploče ispresijecani zelenilom bukovine.

Dalje smo se lagano uspinjali, bukvu je zamijenio bor, a i taj je postajao sve rjeđi. Vidici su postali sve širi, na suprotnoj strani na istoku bijelio se Prenj u snijegu, s najvišim vrhuncima zavijenim u oblake. Nad nama se nadvili oblaci, prijetila je kiša, koja nas baš ne bi obradovala, jer tu nigdje nije bilo zakloništa. Sjeli smo pod bor s oprezom bojeći se zmijske, jer nismo ponijeli nikakvog sredstva protiv zmijskog ujeda. Toliko se priča i piše o zmijskim ujedima u tim krajevima, no mi nijedne nismo vidjeli, osim neopasnih, ali gadnih i ogromnih zmijski uz Neretvu. Tu smo ručali uz azistenciju mnogobrojnih šojki, koje su s borova gledale na nas. Na dalnjem putu borovi su ponestali i dskora smo gazili gole kamene brežuljke isprekidane vrtačama. U toj pustoši, nešto podalje, paslo je oveće stado ovaca mršavu travu, koja se nalazi na dnu vrtače. Put se u kamenu nije ni vidio, a nema ni ploča, samo gdje gdje stršile su motke, a pod njima se vidjeli ostatci polupanih putokaznih ploča; srećom je kamenje vrlo dobro markirano. Dskora smo ugledali u najljepšem sunčanom svijetlu maleno jezero. To je Crepulja u moru kamena,

u pozadini s kamenitim i strmim Velikim sljemenom (1931 m), na kojem se jasno vide serpentine, što vode na vrh. Najednom se ta nepregledna kamena ploha rastvorila, duboka se dolina pružila između visoravni oko Crepulje i Sljemena. Koje li ljepote! Sva je dolina zelena, puna borova i bukava, a na dnu je mala koliba. To je Drijenač — tu smo nakanili prenoćiti.

Strmom stazom sašli smo do kolibe opkoljene šumom i okomitim pećinama. Na suprotnoj strani su stijene Ostrovače, sastavljene iz koso poredanih kamenih slojeva. Ovdje smo otpočnuli; — a u predvečerje smo očekivali divokoze. Ta u lovačkoj knjizi svi su lugari i svi rijetki planinari zabilježili, da su vidjeli stada divokoza od 8—12 komada. Na svaki šušanj i kotrljanje kamenja izbuljili smo oči, ne bismo li na kojoj litici ugledali divokozu. No sve uzalud, divokozama ni traga, i sunce je već zašlo i bjeloglavi lješinari spustili se već nakon dostojanstvenog lijeta u svoja gnijezda u pukotinama pećina, jedino su još blijedo-ružičasti oblaci preljetali preko planine. Sumrak je bivao sve gušći, i tada moj pratilac iznenada ugleda nekih deset koračaja daleko jednu divokozu, gdje stoji na stazi i gleda ga; istom kad ju je počeo zvati, odletjela je strjelovitom brzinom u šumu. Noću smo u kolibi ložili na ognjištu vatru, da se zaštitimo od velike hladnoće. Spavali smo na ležajima prostrtim svježom slamom. Koliba je bila čista i uređena, u kutu je cisterna s vodom, hladnom, ali neugodna mirisa, i punom crvića. No i to je bilo izvrsno, jer ovi krajevi oskudijevaju vodom. Noć bismo dobro prospavali, da me nisu izmučile neke male, crne životinje, kojih je bilo obilje u slami, dapače im ni čitava kutija buhača nije smetala.

U ranu zoru, na nebu su još treperile zvijezde, spremili smo se na put. Kad smo se uspinjali k Crepulji, prvi su traci sunca obasjali stijene Ostrovače. U svečanoj jutarnjoj tišini sjetilo nas je tiho kotrljanje kamenčića na divokoze; i zbilja nekoliko metara nad nama s jedne nas je litice gledao divojarac, koji je zatim brzim skokovima otkakao uz strme stijene i nestao u klekovini. Od Crepulje sve smo se naviše uspinjali, tlo je sve kamenitije, jedino na dnu vrtača imade tanke, nježne trave; mjestimice je kamen obrastao klekovinom. Poradi toga izgleda to gorje izdaleka pjegavo, puno tamnih mrlja, što potječe od grmova klekovine. Iz takvog jednog grma iskočio je najednom zec i odskakao u jednu duboku vrtaču. Došli smo na Ostrovaču (1865 m), odakle se otvara vidik duboko dolje u dolinu Dive Grabovice i nasuprot na šarene stijene same Čvrsnice. Put duž Ostrovače neprestano vodi između Dive Grabovice i doline Drijenča. Čas se otvarao pogled daleko dolje prema Grabovici i dolini Neretve, a čas opet prema Drijenču i obližnjim vrhuncima Muharnice. U velikoj daljini prema Ivan planini i Bjelašnici blještalo je ustalasano ružičasto more magle i oblacića.

S Ostrovače prelazi se na Drinjaču (2045 m), koja se još okomitije i strmije ruši u dolinu Dive Grabovice. S vrha Drinjače namjeravali smo dulje vremena uživati u neviđenim vidicima, ali nažalost smo se prevarili. Magle iz doline sve su se većom brzinom uspinjale na vrhove, postajale su sve gušće i bjelje, i za jedno pol sata sve je bilo zavijeno u neprobojnu bjelinu. Samo smo najbližu okolicu mogli promatrati. Dobro markirani put vijugao je sve naviše među ogromnim vrtaćama punim snijega. U sredini vrtache udubio se snijeg; bio je posve smrznut i vrlo tvrd. Među kamenjem i snijegom cvali su u ogromnoj količini krasni modri encijani. Nadali smo se, da će se magla brzo razići, kako se i slegla, no nade nam se nisu ispunile. Postajalo je već mračnije, kao da je već kasna večer, pred nama i oko nas visjela je tamno siva koprena. Snijega je bilo usput sve više, tako da smo jedva jedvice pronašli put, koji je bio sav pokriven snijegom. Mjestimice su se plohe snijega spuštale okomito dolje i nestajale u magli. Hodali smo vrlo teško, jer smo se na toj strmini sklizali, pa smo se bojali, da se ne otkotrljamo nekud duboko dolje u nepoznato. Nakon mnogih zavoja došli smo na malu ravnicu, zaraslu gustom travom. Tu je stajala ploča s oznakom: na Čvršnicu i na Plasu. S Plase smo došli, na Čvršnicu nismo kanili; znali smo, da su to P o d i, ali gdje je sjever, gdje istok, gdje je Diva Grabovica, sve se to nije moglo saznati u toj neugodnoj gustoj magli i ledenoj zimi, dapače je počela padati krupna kiša. Osim toga nismo imali ni planinarske karte, već jedino skiciranu malu privremenu mapu. Bojali smo se, da ne zalutamo u toj pustoši, gdje nema nadeleko ni kuće, ni bilo kakvog zakloništa, ni naselja, a mi niti smo imali dosta hrane, ni šatora. Konačno smo se ipak nekako orijentirali, te smo krenuli u okomitom pravcu na smjer Plasa-Čvršnica. Put, koji smo istom pođalje uočili, počeo se naglo spuštati. Sad smo znali, da je to S t r m e n i c a, što vodi u Divu Grabovicu.

Ne znam, da li sam bila više žalosna ili ljutita na tako loše vrijeme. Najljepši vidici s Drinjače prema Divoj Grabovici, Vilincu, Maloj i Velikoj Čvršnici (2228) iznevjerili su nam se. U okomitoj stijeni Drinjače urezan je put prema Divoj Grabovici. Sate smo se spuštali sve naniže niz gole kamene stijene, niz krasne travnjake, uz borove i kroz divlje bukove šume. Put je bio zarašten travom; — rjetko tu prolaze ljudi, premda je to jedini uspon iz doline.

Nažalost se magla nije htjela dići. Dolje ispod nas ugledali smo krov neke kolibe, mislili smo, da je to lugarsko koliba u Žlijebu, no bila je to nova, lijepo uređena i čvrsto okovana kućica, s malim natkritim predvorjem, gdje smo ručali i zaklonili se od kiše, koja je ponovno počela padati. Zima je bila tako jaka, da smo morali naložiti vatru, da se malo ugrijemo. Kasnije smo saznali, da je to

sazidala vojska za odličnike, koji dolaze u lov na divokoze. Drugo nam seljaci iz Grabovice nisu znali reći. I odavle smo se opet spuštali i napokon smo došli do kolibe u Žlijebu, a odatle u selo Grabovicu. Sad se istom počela dizati magla, ali Divoj Grabovici slabo smo se nadivili, nekih šest sati hodali smo kroz neprovidnu maglu.

Selo Grabovica isto je kao i sva hercegovačka sela. Plitki su krovovi pokriti škrljevačkim pločama, kuće su kamene s nekim predvorjima, natkritim vinovom lozom, sjećaju na pergole u dalmatinskim krajevima. U stajama imaju ovaca i obijesnih jarčića. Pričali su nam, da je jutros bila u šumama nad selom hajka na vukove, ulovili su samo jednog posve mladog vuka, kojega su čuvali u buretu, a vučica je s ostalim vučićima pobjegla. I ovaj sam put uživala u krasnom hrvatskom jeziku naših Hercegovaca. Iz sela smo pošli na željezničku postaju na Neretvu... Taj smo dan hodali oko deset sati. Na izlazu iz Dive Grabovice osvrnuli smo se, da još jedamput vidimo taj kraj, kamo sigurno ne ćemo nikada više doći. Iznenadili smo se: magli ni traga, nebo je bilo jasno modro, a na dnu doline bijelile su se visoke i strme stijene Drinjače, niz koje smo sišli. Mislim da ni pogled na Triglav iz doline Vrata nije ljepši.

Alpinistička škola

Ivan Bumba (Zagreb)

Kada se je planinarstvo poslije rata počelo kod nas sve jače razvijati, osjetila se potreba odgoja mladeži za planinarske ciljeve. Neznanje i neiskusnost opazali se na svakom koraku, naročito kod posjećivanja visokih gora i Alpa, pa se je stalo ozbiljno pomišljati, kako da se tome doskoči. Bila su priređivana pojedinačna predavanja, raspravljalo se o tome na društvenim sastancima, no sve to nije bilo dosta.

Prije pet godina osnovan je u krilu Matice Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu Alpinistički odsjek, koji si je postavio za cilj, da u svakom pogledu pomogne svoje članove u posjećivanju visokih gora. U tom odsjeku okupila se omladina, koja većim dijelom nije bila upućena u pojedina tehnička sredstva, u poznavanje puteva, literaturu i ine planinarske potrebe. I tako je nastala Alpinistička škola, bez koje danas ne možemo uopće zamisliti odgoj i obrazovanje omladine na polju planinarstva.

Prvih godina bila je obuka u toj školi nešto preopširna u pojedinim predmetima, što je zamaralo polaznike i nije postizavalo onaj cilj, za kojim se je polazilo, jer je i tu manjkalo potrebno iskustvo. Na početku škole bilo je mnogo slušača, no što se je više približavao kraj, bilo ih je sve manje, jer su pojedina predavanja prestajala biti interesantna zbog prevelikog razčlanjivanja svojih tema.

Prošle je godine Alpinistička škola proširena u dva tečaja: zimski i ljetni. Odmah u jesen dne 2. studena 1939. svečano je otvoren zimski tečaj, koji je trajao do 15. prosinca. Bilo je priređeno osam predavanja i to svake sedmice po jedno, a pojedini su predmeti precizno odabrani i obrađeni. Za predavače uzelo se je ljude iskusne, koji su već i na terenu pokazali svoje znanje i iskustvo.

Prvo je predavanje održao Slavo Brezovečki o »Ideologiji planinarstva«, u kojem je iznio sve potrebe drugarstva, koje dolazi do izražaja na terenu, a naročito kod penjanja, itd. Živim je gestama raspredao i rasčlanjivao cjelokupnu ideologiju, pa je na koncu ubrao veliki pljesak. Nakon toga prikazivani su nekoji zimski filmovi.

Drugo predavanje zapalo je Marijana Dragmana o »Opremi«. Bilo je doista zanimivo pratiti predavača, koji je predavaonu pretvorio u planinarsku izložbu s ogromnim brojem predmeta potrebnih svakom planinaru. Mora se naročito spomenuti, da je zaista hvalevrijedno predavačevo zorno prikazivanje upotrebe pojedinih predmeta, pa je tako jedan od prisutnih drugova morao obući planinarske cipele, na njih dereze itd.

Iza njega slijedi Zvonimir Badovinac s temom »O snijegu i lavinama«, koji je opširno protumačio sve u toj temi, počevši od postanka oborina, vrsta snijega do postanka i djelovanja lavina.

Nakon toga došao je opet Marijan Dragman, koji je i ovaj puta potpuno zorno i to skoro svakome pojedincu razložio uporabu kompasa, daljinomjera, visinomjera, te cjelokupnu orijentaciju i čitanje zemljopisnih karata.

Sada je slijedio Zvonimir Badovinac s predavanjem o »Tehnici u ledu«, o uspinjanju po snijegu i ledu, uporabi cepina, vožnji na skijama sa osiguranjem užeta itd.

Šesto predavanje održao je Dr. B. Haramustek o »Pružanju prve pomoći« za sve slučajeve, koji su potrebni planinarstvu. To je predavanje bilo u toliko manjkavo, što nije bilo vremenski moguće zorno prikazivanje, tako da bi svaki pojedini slušatelj mogao sam povezati rane, kostolome i ostalo. No to će svakako biti održano u ljetnom tečaju.

Slijedeće sedmice došlo je zorno prikazivanje tehnike užeta, njegova upotreba i korist, vezanje pojedinih čvorova, osiguravanje, pa se je svaki polaznik potpuno sam povezao, osiguravao svojeg druga itd.

Zadnje je predavanje održano u dvorani Pučkog sveučilišta. Slavo Brezovečki je govorio o »Usponu na Čvrsnicu«, što ga je poduzela prošle godine jedna grupa članova Alpinističkog odsjeka, a naročito je lijepo prikazao penjački uspon kroz okomitu stijenu

Velikog kuka. Predavanje je bilo popraćeno velikim brojem prekrasno obojenih diapozitiva, te je ujedno bilo i najbolje posjećeno.

U maloj predavaonici škole bilo je stisnuto 67 polaznika toga tečaja, dok je osim njih bilo prisutno kojih 30 gostiju na svim predavanjima osim posljednjega. Polaznici su bili prije početka svakoga predavanja prozivani, pa mala statistika glasi: na svim predavanjima škole bilo je prisutno 350 slušača, 30 gostiju, u Pučkom sveučilištu 138, što čini sve zajedno u osam predavanja 518 ljudi, ili prosjek od 65 ljudi na svakom predavanju. Među njima zapaženo je i starijih planinara obojega spola, kao i omladine, koja se kani posvetiti penjanju. Cijeli taj tečaj bio je za polaznike potpuno besplatan.

Kako iz svega toga vidimo, Alpinistički odsjek Matice HPD-a shvatio je veoma ozbiljno rad oko postizavanja svoga cilja. U našoj banovini Hrvatskoj nismo dosada imali takove škole, pa je tim važnija, što HPD imade svoje podružnice po cijeloj Banovini, pa bi se moralo svakako pristupiti sistematskom organiziranju predavanja, naročito stručnih po svim podružnicama, a tamo, gdje je članstvo podružnice brojnije, imalo bi se s pomoću Alpinističkog odsjeka Matice u Zagrebu također otvoriti takove tečajeve za naobrazbu što većega broja planinara, a naročito omladine. Sam odsjek raspolaže odličnim materijalom za tu svrhu, a za neke predmete našli bi se predavači i u samim mjestima podružnica.

Za kratko vrijeme i to najkasnije sredinom ili krajem mjeseca veljače započeti će ljetni tečaj Alpinističke škole u Zagrebu, za koji već sada vlada veoma velik interes, a koji će biti ujedno i opširniji, tako da će svaki polaznik moći sve naučiti, što mu je potrebno i što želi znati. Nakon svakog tečaja održavaju se na terenu u obližjoj okolini praktične vježbe, gdje se sve ono, što se je u predavaonici naučilo teoretski, sada praktički primjenjuje.

Sa strane vlasti i od mjerodavnih nije na to dosada uopće svraćena nikakova pažnja, iako bi to bilo i te kako potrebno. Koliko bi siromašnih porodica našlo zarade i kruha u pojedinim mjestima naše banovine, da se planinarstvo razvije na onaj stepen, koji je postignut u obližnjoj Sloveniji i u inozemstvu. Sada, kad imademo sve preduvjete za takav razvitak, trebalo bi svakako izdašno pomoći taj odsjek u njegovu radu, da mu trud bude okrunjen onim uspjehom, koji si je on postavio za cilj, pa sam potpuno uvjeren, da bismo i mi za kratko vrijeme postigli lijep glas, kada bi se zašlo u srce prekrasnih prirodnih krasota naših krajeva, koji su dosada veoma malo cijenjeni i posjećivani.

sti planinara. G. Nepomucki je na vanredno lijep način uočio i iznio dobre i, naročito, loše strane planinara dovodeći ih u vezu s poznatih 10 planinarskih zapovijedi Luisa Trenkera. Prisutni su g. Nepomuckog spontano pozdravili.

Poslije g. Nepomuckog održao je u slijedeći četvrtak t. j. 16. XI. uspješno predavanje o temi: Dojmovi s planinarenja g. Ivo Vrdoljak. Predavač je glavnu pažnju posvetio socijalnoj strani odgoja planinara podvlačeći naročito nikakav i vrlo slab interes planinara za život i nevolje gorštaka, t. j. našeg planinskog seljaka, koji je nerazdvojni i živi dio one prirode, koju planinar toliko slavi i opisivanjem njezinih ljepota se toliko oduševljava, dok tako malo pažnje posvećuje narodu, koji na tim planinama živi.

Slijedeća dva četvrtka t. j. 23. XI. i 30. XI. ispunio je svojim lijepim i s mnogo truda obrađenim predavanjima g. D. Maltarić o temama: Problem bos.-herc. šuma i Zaštita šume u vezi sa Zakonom o šumama. U ovim predavanjima ukazao je predavač na strahovito pustošenje bos.-herc. šuma od strane seljaka i raznih šumskih eksploatatora, a na slabu zaštitu, koju šumama pruža Zakon o šumama.

Dne 7. XII. održao je predavanje g. Lj. Stipić o temi: Krš, osvrnuvši se na glavne oblike i karakteristike krša u vezi s našim krškim planinama.

21. XII. prisutni su imali prilike da ponovno pozdrave g. Dr. J. Flegera kao marljivog predavača, ovaj put u jednoj neobično privlačnoj i aktualnoj temi: Ledeno doba na našim planinama. Predavač si je dao dosta truda, da ovo zanimljivo predavanje dobro obradi, što mu je potpuno i uspješno, a naročito još i time, što je predavanje popratio brojnim crtežima i slikama, čime je bio pojačan i interes slušatelja.

4. I. 1940. g. J. Sigmund prikazao je zimske ljepote Vlašić planine u temi: Vlašić kao budući skijaški centar, osvrnuvši se na izgradnju velikog planinarskog doma, koji na Kralji-

Najveći izbor planinarskih, sportskih i ostalih cipela vodi trgovina
MACAN-cipela

FRKOVIĆ I DRUG

Zagreb, Ilica 24 — telefon 55-14

činu vrelu u središtu Vlašića podiže Društvo planinara u Bosni i Hercegovini, koji je dom već pod krovom i koji će kada bude gotov, a to će biti uskoro, s obzirom na zimske prednosti i krasne skijaške terene Vlašića postati pravi skijaški centar zimskog športa.

Na 11. I. g. Lj. Stipić osvrnuo se na nedavni zimski boravak na Čvršnjici u predavanju pod naslovom: Božić na Čvršnjici, kojom je zgodom izveden po g. Sigmundu i prvi zimski uspon na teško pristupačni najviši vrh Čvršnjice, Ploču (2228 m), o čemu će biti govora i u »Hrvatskom planinaru« u jednom od slijedećih brojeva.

18. I. iznio je pred članove g. Gustl Jereb svoja praktična opažanja i veoma korisne upute za skijaše-planinare u temi: Skijaška oprema.

Budući se članski sastanci, koji su gornjim predavanjima privukli lijep broj društvenih članova, nastavljaju, te se nadamo, da ćemo čuti još koje korisno predavanje od naprijed istaknutih naših predavača, a i od drugih, pa ćemo se opet zgodimice na ta predavanja na ovom mjestu osvrnuti. — Lj. Stipić.

Glavni godišnji sastanak Omladinskog odsjeka Matice H. P. D-a. Omladinski odsjek održao je svoj 4. redoviti glavni godišnji sastanak dne 16. I. 1940. u društvenim prostorijama, Varšavska ul. 2a. Sastanak je otvorio u 20.15 sati pročelnik odsjeka g. Plaček, pa pošto je konstatirao, da je prisutan dovoljan broj članova, pozdravio je u prvome redu izaslanika Matice g. Weilera, te izaslanika alpinističkog odsjeka g. Juretića, kao i sve prisutne članice i članove, koji su se u lijepom broju sakupili na glavni godišnji sastanak. U svome govoru osvrnuo se je pročelnik na rad odsjeka u prošloj godini, koji je bio plodan i koristan, a napose je naglasio da je među samim članovima vladala lijepa drugarska ljubav, te smisao i dobra volja za rad na polju planinarstva, pa možemo s ponosom gledati na godinu, koja je prošla, i smjelo s najboljim nadama ući u novu, četvrtu godinu opstanka Omladinskog odsjeka. Napomenuo je, da je i sama Matica posvetila naročitu pažnju u prošloj godini svojim najmlađim članovima, te ćemo tu pažnju uživati i nadalje, samo treba da i u buduće nastavimo sa započetim radom.

Nakon toga se je prešlo na čitanje izvještaja tajnika, blagajnika, izletnog izvestitelja, oružara te nadzornog odbora, iz kojih se je mogao razabrati vidan napredak Omladinskog odsjeka u svakom pogledu. Omladinski odsjek broji lijep broj članova, dok je blagajničko stanje vrlo dobro. Što se tiče izleta i markacija, može se iz izvještaja izletničkog izvestitelja razabrati, da su izleti bili u velikom broju održani, i da je na istima bio prisutan uvijek lijep broj članova. Naročito treba spomenuti zajednički izlet na Sv. Lenard, gdje je bio priređen skupni ručak. Inventar odsjeka se stalno povećava, pa odsjek raspolaže sa šatorima i spavaćim vrećama.

U ime nadzornog odbora podnio je iz-

vještaj drug Bačić, te izjavio, da su sve poslovne knjige pregledane, savršene te pronađene u redu. Svi izvještaji primljeni su bez prigovora, pa je na to dana starome upravnom i nadzornom odboru razrješnica, nakon čega se je prešlo na biranje novog upravnog i nadzornog odbora u koji su ušli: pročelnik: Josip Plaček, zamjenik: Josip Mesarić, tajnik I.: Stjepan Brlečić, tajnik II.: Ceraj Zdravko, blagajnik: Josip Majer, izletni izvestitelj i oružar: Zlatko Gross, glazbeni izvestitelj: Dalibor Schmidt, odbornici: Boris Penko, Milan Šafran, a u nadzorni su odbor unišli: Stjepan Piljek, Branko Bačić i Geza Farsang. — U eventualijama dobiva riječ izaslanik Matice g. Weiler, koji u svome govoru čestita Omladinskom odsjeku na lijepom radu u prošloj godini, sa željom da ovako ustrajemo i dalje. Napominje, da se je prije tri godine razgovarao s g. Plačekom o potrebi osnivanja i postojanja Omladinskog odsjeka u našem društvu, te da je baš g. Plaček dobio zadaću, da osnuje takav odsjek, što mu je, kako vidimo, potpuno i uspjelo. Plodovi toga nastojanja, jasan dokaz njegova truda, jesu evo Omladinski odsjek, koji današnjim danom složan i dobro organiziran održaje svoj 4. redoviti glavni godišnji sastanak, a to znači, da su iza nas tri godine, u kojima se je sam odsjek razvijao i jačao, da bude ogledalo svijesti naše planinarske omladine, a na ponos i diku našega društva. Nakon toga, pošto se više nitko ne javlja za riječ, pročelnik g. Plaček moli sve prisutne, da porade oko prikupljanja novih članova i da s još većom voljom nego u prošloj godini, porade oko napretka Omladinskog odsjeka, na koji se polažu velike nade, za dobrobit samog odsjeka, a time i Hrvatskog planinarskog društva. Sastanak je zaključen u 21.30 sati.

Posjetite naše planine i zimi!

POSJETITE VELEBIT!

Krajačeva kuća HPD NA ZAVIŽANU

1580 m.

(udaljena 4 sata od Sv. Jurja, 2
sata od Oltara, 3 sata od Krasna)
Prekrasan pogled na more.

Opskrbnik Ivan Modrić

GORSKI KOTAR

Schlosserov Dom HPD-a NA RISNJAKU

1420 m.

pod samim vrhom Risnjaka.

Opskrbljen cijelu godinu.

Prilaz iz Mrzle Vodice (željeznička stanica
Lokve) i Crnog Luga (željeznička stanica
Delnice).

Opskrbnik Josip Majnarić.

Upute o svim domovima Hrvatskog planinarskog društva daje poslovница

HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU

Varšavska ulica 2.-a., telefon 6501.

ŠUME SU IZVOR NARODNOG BLAGOSTANJA

Planinari na svojim čestim izletima dolaze najčešće u priliku, da upoznaju, kako narod gospodari sa svojim šumama. Planinar treba zbog toga da iskoristi svaku zgodu, kako bi uputio neuki svijet u vriednost okolne šume za njegov život i gospodarski napredak. Naročitu pažnju treba planinar da posveti čuvanju šume od požara, koji često može i sam izazvati.

Neka svaki svijesni planinar postane čuvarom šume u svome kraju!

Planinari, posjećujte naše planinarske domove!

SADRŽAJ: Dr S. Urban: Rhododendron na Velebitu, str. 33. — Kap. Đ. Pany: Lovćen, str. 39. — B. Bosnar: Kroz Gorski kotar preko Velebita u Liku i na Plitvička jezera (sa 7 slika), str. 40. — I. Bumba: Na ekskurziji u Hercegovini, str. 49. — M. Filjak: Prvi planinarski dom u Zrinskim gorama, str. 55. — Dr. Virag-Drašković Svoboda Lj.: Prvi put na bos.-herceg. planinama, str. 58. — I. Bumba: Alpinistička škola, str. 62. — Prilozi: Crepoljsko (S. Suljagić), Pogled na Crni vrh sa Smiljevice (S. Štambuk), Lovćen (Đ. Pany), Kamešnica (Dr. P. Đurković).

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (daci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Ivan Rengjeo, Križanićeva ulica 4a. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d., Zagreb, Precbrazenska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

CERTO KAMERE

ZA SVE I SVAKOGA

Osvjedočite se bezobveznim pregledom kod stručne tvrtke

GRIESBACH I KNAUS FOTO VELETRGOVINA
ZAGREB, Jurišićeva ul. 1.

Zatražite besplatni veliki cjenik foto-aparata i pribora.
Planinari sa iskaznicom 10% popusta.

CONTINENTAL

Pisači i računski strojevi raznih
modela su vodeća kvalitetna i
renomirana svjetska marka.

AMERICAN

KONDOR

COMPANY

TEL. 35-05. — ZAGREB — ILICA 18.

PLANINARI !

Kupujte sve Vaše planinarske i turističke potrebštine kod tt.

JESENSKY - TURK

JURIŠIĆEVA UL. 1.

jer je roba najbolja, cijene jeftine, solidna podvorba.

SKI ODIJELA OD DIN 280.— DALJE!

Pošaljite što prije

pretplatu za

»Hrvatski planinar«

TOMISLAVOV DOM

HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

NA SLJEMENU (1012 m.) TELEFON 90-55

Tomislavov dom sagradilo je Hrvatsko planinarsko društvo na najljepšem mjestu Medvednice (Zagrebačke gore) neposredno ispod piramide na najvišem vrhu Sljemena (1035 m.). S doma se pruža prekrasan pogled na sve strane.

Tomislavov dom leži usred prekrasnih šuma, ali je tako položen, da ga sunce obasjava od ranoga jutra do zalaza. Na velikoj terasi doma omogućeno je sunčanje čitav dan. Iz doma mogu se vršiti izleti po čitavoj Medvednici.

Tomislavov dom uređen je savremenom udobnošću. U svim sobama je tekuća hladna voda i električno svjetlo. Do doma vodi auto cesta. Autobusna stanica udaljena je od doma 10 časaka laganog hoda. Prvorazredna kuhinja uz umjerene cijene.

Cijene soba:

za članove Hrvatskog planinarskog društva i društava, kojima je priznato pravo reciprociteta:

soba s 1 krevetom od dinara 18.— do dinara 25.—

soba s 2 kreveta od dinara 40.— do dinara 60.—

soba s 2 kreveta i posebnom kupaonom dinara 70.—

za nečlanove dinara 10.— po osobi na dan više,

u sobi s 4 kreveta članovi dinara 10. — po osobi, nečlanovi dinara 15.—

Cijena opskrbe:

3 × dnevno hrana dinara 35.—.

5 × dnevno hrana dinara 45.—.

Upute daje:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO
u Zagrebu, Varšavska ul. 2.-a.
Telefon 65-01

Gosti, koji žele u domu boraviti dulje od 3 dana, moraju se dati pregledati po društvenom liječniku, jer se u dom ne primaju osobe, koje boluju od koje razne bolesti.